

Dansa, música i pintura: proposta per a una didàctica interdisciplinària i un aprenentatge transversal a l'Educació Primària.

Ballem els colors, pintem el so

TREBALL DE FINAL DE GRAU – Universitat de Girona

Nom: Claudia Allmang Méndez

Curs: 4t Pedagogia

Tutor/a: Mabel Salguero

Any: 2018-2019

RESUM

Aquest treball pretén fer un gir a l'educació artística de cicle inicial d'educació primària, amb la creació de *ballem els colors, pintem el so*. L'experiència pròpia en el món de la dansa, la música i l'educatiu, ha donat pas a la creació d'un projecte que utilitza transversalment dansa, música i pintura, com a motor d'aprenentatge i que té la intenció de fer-se cabuda a l'Escola Balandrau de Girona. El treball s'endinsa inicialment en l'Educació Primària i en el currículum d'aquesta etapa, analitzant el paper de les arts en aquest, i seguidament fa un recorregut per una bibliografia àmplia on els beneficis de la dansa, la música i les arts plàstiques hi són presents. El recorregut del projecte va donar lloc a un procés educatiu a analitzar i avaluar, que gràcies a una motivació per impulsar mètodes didàctics que donessin pas a la creativitat i l'aprenentatge, s'ha pogut dur a terme. Aquesta anàlisi i avaluació es duen a terme a partir de l'observació participant i el suport de fitxes de seguiment pedagògic, així com la mateixa satisfacció de l'alumnat i el professorat del centre en realitzar les sessions del projecte. Art per l'aprenentatge i aprenentatge per l'art és la base que sustenta aquesta petita proposta didàctica d'educació artística a cicle inicial d'educació primària. Fomentar les arts com a recurs didàctic dins de l'escola, construint així un aprenentatge transversal de disciplines i valors diversos, així com obrir camí a la dansa, donant un paper important a les arts escèniques dins del currículum escolar, són les principals idees que el projecte persegueix.

PARAULES CLAU

Educació, art, dansa, música, pintura, pedagogia, currículum

ABSTRACT

This essay intends to give a twist to the artistic education of the elementary school's initial cycle, with the creation of *let's dance the colours, let's paint the sound*. My first-hand experience in dance, music and education's worlds, has given a way to the creation of a project that uses across dance, music and paint, as an education interface, and that has the intention to get a spot at Girona's *Escola Balandrau*. The essay mainly ventures in Primary Education and in this period's curriculum, analyzing the role of art in it, and afterwards it traces an extensive bibliography where the benefits of dance, music and plastic arts are present. The journey of the project gave place to an educational process to analyze and evaluate, which thanks to a motivation for driving didactic methods that could give place to creativity and learning process, could have been pulled off. This analysis and evaluation are executed from the participant observation and the support of monitoring pedagogical sheets, same as the own students and teacher's satisfaction of the centre with the realization of the project's sessions. Art for education and education for art is the base that sustains this little didactic proposal to the elementary school's initial cycle. Nurture arts as a didactic resource inside the school, there by building a transversal learning of disciplines, and diverse values, as like opening a way to dance, giving an important role to performing arts inside school curriculum, are the main ideas that this project are following.

KEY WORDS

Education, art, dance, music, paint, pedagogy, curriculum

INDEX

1. INTRODUCCIÓ	5
2. APROXIMACIÓ TEÒRICA/CONCEPTUAL	6
2.1. L'Educació Primària.....	6
2.2. Decret 119/2015 de 23 de juny d'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària..	7
2.3. El paper de les arts al currículum de l'Educació Primària.	11
2.4. Les arts per a un aprenentatge transversal.....	14
2.5. Dansa, Música i Pintura.....	18
2.5.1. La dansa i els seus beneficis.....	18
2.5.2. La música i els seus beneficis.....	21
2.5.3. La pintura i els seus beneficis.....	25
2.6. Barreja d'edats: <i>multigrade teaching</i>	27
2.7. Estat de la qüestió: projectes existents.	28
3. CONTEXTUALITZACIÓ	30
3.1. Escola Balandrau.....	30
4. CARACTERÍSTIQUES DEL PROJECTE	34
4.1. Denominació del projecte.....	34
4.2. Descripció general.....	34
4.3. Justificació i marc de referència.....	35
4.4. Destinataris directes	36
4.5. Objectius generals i específics	37
4.6. Activitats i calendari.....	38
4.7. Organització de les sessions	39
4.8. Metodologia	46
4.9. Recursos: persones, material i instal·lacions.....	48
4.10. Avaluació de resultats i procés.....	51
5. CONCLUSIONS	55
6. APORTACIÓ AL BAGATGE DE CONEIXEMENT DE LA PEDAGOGIA	57
7. REFERÈNCIES	59
8. ANNEXOS	62

1. INTRODUCCIÓ

Durant el grau de pedagogia de la Universitat de Girona, han sigut molts els aprenentatges realitzats al llarg del meu recorregut per cadascuna de les assignatures. Gairebé tots ells han aportat sabers durant la realització d'aquest projecte.

Gràcies a aquests aprenentatges he pogut detectar també algunes de les mancances del sistema educatiu pel que fa a currículum escolar i didàctica. El fet d'estudiar el sistema educatiu, els recursos didàctics, la política educativa, la psicologia... m'ha permès arribar a la conclusió que tenim molt al nostre abast per a crear un vertader aprenentatge dins de les aules, trencant –de vegades– amb el sistema estàndard de classes magistrals.

No ha sigut però, fins a realitzar el pràcticum del grau on em vaig adonar de la realitat. Vaig realitzar les pràctiques a l'*Espai Mira, ens movem diferent*, una escola de dansa inclusiva de Girona, on vaig poder viure de primera mà el que era treballar amb i per a les persones com a pedagoga i professora de dansa inclusiva. Havent experimentat el paper de la pedagoga en l'àmbit artístic i social, tractant amb persones amb diversitat funcional i diferents capacitats, em vaig adonar del poder que té l'art en les persones i en l'aprenentatge. És aquí quan se'm va despertar la voluntat de portar la dansa dins de les aules d'una escola ordinària, que va derivar en un treball transversal de dansa, música, i arts plàstiques, ja que aquestes últimes, són les dues que consten al currículum escolar d'educació primària.

Aquest treball de final de grau té la intenció d'aconseguir treballar la dansa, la música i la pintura de manera transversal dins de l'aula de cicle inicial d'educació primària. Vol fomentar les arts com a recurs didàctic dins de l'escola, construint amb aquestes un aprenentatge transversal de disciplines i valors diversos, així com introduir la dansa com a una eina per a l'aprenentatge a l'escola, donant importància d'aquesta manera, al paper de les arts escèniques dins del currículum escolar d'educació primària. El projecte *ballem els colors, pintem el so*, es duu a terme a l'Escola Balandrau de Girona, on es fa una innovació dins dels tallers d'art que l'escola imparteix dins d'horari lectiu.

2. APROXIMACIÓ TEÒRICA/CONCEPTUAL

2.1.L'Educació Primària.

Aquest Treball de Final de Grau s'emmarcarà en l'àmbit de l'educació primària. Aquesta és l'etapa educativa de caràcter obligatori i gratuït que comprèn sis cursos acadèmics i que s'organitza en tres cicles de dos cursos: cicle inicial, cicle mitjà i cicle superior. Generalment, s'inicia als sis anys i es finalitza als dotze.

L'estructura del seu ensenyament, actualment, està pautaada pel Decret 119/2015, de 23 de Juny, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària (Departament d'Ensenyament Generalitat de Catalunya, 2015).

El currículum que s'estableix en aquest Decret explica les intencions i línies d'acció adequades als mestres i altres professionals. Vetlla per la motivació, la curiositat i la imaginació dels infants. S'aprofundeix en les competències bàsiques, per garantir que tots els professionals del sistema educatiu català la incorporin a la seva pràctica docent i es col·loquen els continguts de les àrees com a element fonamental per a l'assoliment de les competències organitzades en un enfocament integral, multi funcional i transferible de coneixements, destreses i actituds que necessiten ser treballades per al desenvolupament personal, la realització i la inclusió de l'Infant. La combinació i contextualització d'aquests continguts permeten assolir les competències bàsiques en acabar l'etapa obligatòria. Aquesta és la base per continuar l'aprenentatge al llarg de la vida i desenvolupar projectes individuals i col·lectius.

Tal com s'assenyala a la presentació del Decret 119/2015 de 23 de juny d'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària:

Aquest Decret impulsa la formació humana, científica, tècnica i cultural dels alumnes basada en l'equitat, el respecte, en un marc de valors convivencials compartits, a la diferència cultural i religiosa, la igualtat, la solidaritat, la llibertat, el pluralisme, la responsabilitat cívica i els valors que fonamenten la convivència democràtica. Està articulat de forma coordinada i coherent amb l'etapa anterior, l'educació infantil i amb l'etapa posterior, l'educació secundària obligatòria. (Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, 2015)

2.2. Decret 119/2015 de 23 de juny d'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària.

Per a la realització d'aquest treball de final de grau, és important endinsar-se en el Decret 119/2015 de 23 de juny d'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària. Concretament, en alguns dels seus punts assenyalats a continuació.

2.2.1. Objectius. Capítol 1. Article 3.

Segons la Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació (2009), hi han establerts uns objectius específics que l'educació primària ha d'assolir:

- a) conèixer, valorar i aplicar els valors i les normes de convivència per ser un ciutadà lliure capaç de prendre compromisos individuals i col·lectius, respectar els drets humans i acceptar el pluralisme propi d'una societat democràtica.
- b) Tenir consciència del valor del treball individual i col·lectiu i desenvolupar hàbits d'esforç i treball en l'estudi, així com actituds de confiança, amb iniciativa personal i empenedoria, autodisciplina, sentit crític, responsabilitat, curiositat, interès, plaer per aprendre i creativitat en l'aprenentatge.
- c) Adquirir habilitats per mantenir i millorar el clima de convivència i per prevenir i gestionar de forma positiva els conflictes, tant en l'àmbit familiar com en l'àmbit escolar i social.
- d) Respectar el dret a la diferència de les persones i debatre críticament les diferències culturals i religioses des d'una perspectiva intercultural.
- e) Adquirir autonomia personal i elaborar una imatge positiva i equilibrada d'un mateix per afavorir la igualtat de drets i oportunitat entre homes i dones i la no-discriminació de persones amb discapacitats; defensar l'aplicació dels drets humans en tots els àmbits de la vida personal i social, sense cap mena de discriminació per raó de naixement, raça, sexe, opinió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social.
- f) Desenvolupar les competències lingüístiques bàsiques tant en llengua catalana, com en llengua castellana i, si escau, en aranès, per poder-se comunicar de manera eficaç oralment i per escrit.

- g) Valorar la lectura, i l'hàbit lector, com una activitat bàsica per assolir objectius personals i participar en els temps de lectura que proposi el centre dins l'horari lectiu.
- h) Adquirir, almenys en una llengua estrangera, la competència comunicativa bàsica que permeti expressar i comprendre missatges senzills i comunicar-se amb els altres en situacions quotidianes.
- i) Desenvolupar les competències matemàtiques bàsiques, iniciar-se en la resolució de problemes que requereixin la realització d'operacions elementals de càlcul, coneixements geomètrics i estimacions, i ser capaç d'aplicar-les a les situacions de la vida quotidiana.
- j) Conèixer, valorar i estimar l'entorn natural, social i cultural més proper, reforçant així el sentiment de pertinença i arrelament al país i la capacitat d'extrapolar aquests coneixements a altres entorns i al món en general; comprendre, a partir de l'observació de fets i fenòmens senzills, els principals mecanismes que regeixen aquest entorn per tal de ser capaç de prendre compromisos responsables per mantenir-lo o introduir elements de millora.
- k) Utilitzar diferents representacions i expressions artístiques i iniciar-se en la construcció de propostes visuals.
- l) Desenvolupar les competències digitals per a la construcció i expressió dels aprenentatges adequats a l'edat.
- m) Desenvolupar les capacitats afectives en tots els àmbits de la personalitat i en la manera de relacionar-se amb els altres, i aquelles que fomentin la igualtat de gènere, així com una actitud contrària a la violència i als prejudicis de qualsevol mena.
- n) Valorar la importància de la higiene i de la salut, acceptar el mateix cos i el dels altres, respectar les diferències i utilitzar l'educació física per afavorir el desenvolupament personal i social.
- o) Adquirir els elements bàsics d'una correcta educació viària i les actituds de respecte que afavoreixin la prevenció d'accidents de trànsit.

p) Aplicar, en contextos diversos, els diferents coneixements adquirits i els recursos propis, a fi de resoldre de manera creativa problemes, situacions personals i necessitats de la vida quotidiana.

2.2.2. Àmbits i àrees de coneixement. Capítol 2. Article 7.

El currículum d'educació primària (2017) planteja una sèrie d'àmbits dins els quals trobem àrees i competències:

Àmbit lingüístic: àrees de llengua catalana i literatura, llengua castellana i literatura i llengües estrangeres.

Àmbit de matemàtiques: àrea de matemàtiques.

Àmbit de coneixement del medi: àrees de coneixement del medi natural i de coneixement del medi social i cultural.

Àmbit artístic: àrea d'educació artística: visual i plàstica, música i dansa.

Àmbit d'educació física: àrea d'educació física.

Àmbit d'educació en valors: àrea d'educació en valors socials i cívics.

Àmbit digital.

A l'apartat 2.3. es parlarà concretament de l'àmbit artístic, per interès i motiu del projecte creat en aquest treball de final de grau.

2.2.3. Atenció a la diversitat dels alumnes. Capítol 3. Article 11.

Un punt a tenir en compte en aquest treball és el de l'atenció a la diversitat dels alumnes, ja que el projecte *ballem els colors, pintem el so* vol ser de caire inclusiu. Es considerarà molt important el fet d'adaptar-se a cada situació i persona per a realitzar les activitats que el projecte creat esmenta.

Per començar, és necessari introduir i definir el concepte d'atenció a la diversitat, que segons l'article 11 del Decret 119/2015 de 23 de juny (2015) "(...) és el reconeixement i la valoració de les diferents característiques que presenten tots i cadascun dels alumnes, així com la consideració de les seves necessitats d'aprenentatge de forma singular,

afavorint que puguin aprendre junts i col·laborar entre ells en experiències d'aprenentatge compartit, rebutjant la uniformitat com a valor.”

El Decret 119/2015 de 23 juny (2015) té en compte diversos aspectes a l'hora de parlar d'atenció a la diversitat:

1. L'atenció a la diversitat afecta el conjunt dels alumnes i de la comunitat educativa, però els centres han de fer un èmfasi especial en els alumnes amb necessitats específiques de suport educatiu i, més concretament, en l'alumnat amb necessitats educatives especials.
2. El projecte educatiu del centre o el projecte educatiu de ZER han d'incloure els elements curriculars, metodològics, tecnològics i organitzatius que permetin la participació de tots els alumnes, d'acord amb el règim jurídic vigent. Amb caràcter general les accions previstes als centres per atendre la diversitat han de tenir en compte els aspectes següents:
  - a) La planificació de les activitats generals de l'aula i del centre amb criteris d'accessibilitat universal, a fi de facilitar la participació de tots els alumnes en les activitats ordinàries i afavorir l'adquisició d'aprenentatges.
  - b) La detecció i prevenció de les dificultats d'aprenentatge, tan aviat com es detectin.
  - c) La planificació de les mesures i recursos per donar suport als alumnes que manifesten necessitats específiques d'atenció educativa de suport educatiu.
  - d) El seguiment del progrés i l'ajustament de les mesures i els recursos per a cadascun dels alumnes.
3. L'equip directiu ha de vetllar perquè els alumnes amb necessitats educatives especials vinculades a discapacitats físiques, intel·lectuals o sensorials, de trastorns de l'espectre autista, de trastorns mentals, de trastorns greus de conducta, de malalties degeneratives o de malalties minoritàries que afecten substancialment el desenvolupament i l'aprenentatge que tenen un dictamen d'escolarització o que tinguin un informe de reconeixement de necessitats educatives especials, disposin d'un pla individualitzat en un termini màxim de

dos mesos des de la seva escolarització, per tal d'assegurar les condicions adients de qualitat educativa i de benestar relacional.

4. Per als alumnes d'incorporació tardana al sistema educatiu, l'administració educativa ha d'establir i facilitar als centres recursos i mesures d'avaluació del coneixement de les llengües oficials i del grau d'adquisició de les competències, i també mesures d'acollida.

5. En relació amb els alumnes amb trastorns de l'aprenentatge o de la comunicació relacionats amb l'aprenentatge escolar i amb els alumnes d'altres capacitats, el projecte educatiu de cada centre o el projecte educatiu de ZER ha d'incloure els elements metodològics i organitzatius necessaris per a la seva correcta atenció i l'administració educativa ha d'establir protocols perquè el centre pugui identificar els senyals d'alerta el més aviat possible i garantir l'atenció adequada.

6. Els alumnes als quals fan referència els dos apartats anteriors poden disposar d'un pla individualitzat, sempre que es consideri necessari.

2.3.El paper de les arts al currículum de l'Educació Primària.

Com s'esmenta en el currículum d'educació primària (2017):

“Les manifestacions artístiques formen part del nostre entorn, incideixen en la vida de les persones i permeten espais de relació en els quals flueixen experiències, significats, emocions, idees i pensaments. L'educació artística a l'educació primària té per objectiu desenvolupar les competències perceptives i d'expressió que permetin als alumnes comprendre el seu entorn i els mons artístics i culturals i adquirir eines per comunicar-se amb els llenguatges de les arts. [...] L'educació artística afavoreix l'estructuració del pensament de l'alumnat en tant que contribueix a l'anàlisi de la realitat i ajuda a comprendre i a respondre, a sentir i a distingir, a pensar i a construir. L'aprenentatge de l'art, i a través de l'art, genera coneixement i transferència a altres situacions i contextos tot desenvolupant un pensament crític, obert i flexible [...]”.

Dins de l'àmbit artístic trobem diverses dimensions on es treballen diferents competències que estan plasmades al currículum d'educació primària (2017):

- Dimensió percepció, comprensió i valoració: Mostrar hàbits de percepció conscient de la realitat visual i sonora de l'entorn natural i cultural; Utilitzar elements bàsics dels llenguatges visual, corporal i musical i estratègies per comprendre i apreciar les produccions artístiques; Comprendre i valorar elements significatius del patrimoni artístic proper, de Catalunya i d'arreu; Comprendre i valorar elements significatius de la contemporaneïtat artística.
- Dimensió i interpretació i producció: Emprar elements bàsics del llenguatge visual amb tècniques i eines artístiques per expressar-se i comunicar-se; Interpretar música vocal i instrumental amb els elements i recursos bàsics del llenguatge musical; Emprar els elements i recursos bàsics del llenguatge escènic, per expressar-se, interpretar i comunicar-se.
- Dimensió imaginació i creativitat: Improvisar i crear amb els elements i recursos bàsics dels diferents llenguatges artístics; Dissenyar i realitzar projectes i produccions artístiques multidisciplinàries.

L'àmbit artístic del currículum d'educació primària (2017), a més, fa una separació dels continguts en dos blocs: *Percebre i explorar*; *Interpretar i crear*. Aquests continguts s'organitzen segons les següents disciplines: arts plàstiques; Música i dansa. Es fa, però, un apartat de continguts comuns a cada bloc.

Percebre i explorar.

Pel que fa a les arts plàstiques es parla de: característiques de les imatges fixes i seriades del món visual proper que provenen del camp de les arts i la cultura visual; Propietats dels materials, els colors, i les formes... en les imatges, els objectes i les obres artístiques. En canvi, dins de música i dansa engloben: Discriminació del so i del silenci, de les diferents qualitats del so i de la seva combinació; Possibilitats sonores i expressives de la veu; Característiques sonores de materials i objectes; El moviment del cos i les seves possibilitats. Adequació al so i a l'espai; Escolta de peces instrumentals i vocals catalanes i d'arreu de diferents autors i estils; Lectura d'elements musicals gràfics i corporals.

Com a continguts comuns trobem: Percepció i exploració sensorial dels elements presents en l'entorn natural, cultural i artístic: els objectes, els materials, els sons...; Expressió en diferents llenguatges de les idees, emocions i experiències que desvetllen les manifestacions artístiques i culturals; Interès pel coneixement del patrimoni artístic

de Catalunya i el d'altres cultures; Interès i curiositat per descobrir, gaudir i participar de les manifestacions artístiques que ofereix l'entorn: exposicions, espectacles, actuacions...; Apreciació de les habilitats i la imaginació dels creadors; Valoració i respecte de les produccions d'un mateix i dels altres; Satisfacció i emoció per l'experiència artística.

Interpretar i crear.

Dins de les arts plàstiques trobem: Qualitats visuals i plàstiques dels materials dels elements presents en l'entorn; Composició individual i col·lectiva d'imatges a partir de materials i tècniques; Ús de materials, d'imatges i d'objectes diversos de l'entorn en les produccions pròpies i col·lectives; Ordre i atenció en els processos de producció i cura dels materials i estris emprats. Pel que fa als continguts de música i dansa: Possibilitats de comunicació del cos, dels sons, de les músiques, dels instruments i dels recursos digitals; Interpretació de cançons i de danses; Interpretació col·lectiva: coordinació amb els acompanyants en el cant i la dansa; Elements bàsics de la tècnica vocal i corporal; Imitació, interpretació i improvisació i creació de motius melòdics i rítmics amb la veu, el cos i els instruments; Utilització de grafies no convencionals i grafies musicals convencionals en la lectura, la interpretació i la creació de partitures senzilles.

En aquest bloc, trobem com a continguts comuns: Terminologia bàsica que s'empra en la pràctica i la vivència de l'expressió artística, visual, sonora i corporal; Interès, valoració i respecte pel fet artístic i per les produccions artístiques pròpies i alienes; Valoració de l'avenç en el propi aprenentatge; Produccions artístiques amb diverses tècniques i procediments a partir de la percepció sensorial, les experiències, la realitat, les idees i les emocions; Creativitat i imaginació en l'expressió i comunicació artística.

Observant quin lloc ocupen les arts en el currículum escolar i quins continguts engloben es poden fer diverses observacions crítiques. Aquest treball vol recollir els aspectes més globals i transversals dels continguts i, per tant, es tindrà en compte l'apartat de continguts comuns de cada bloc, treballant en la incorporació de nous continguts que, de manera explícita, no apareixen en el bloc de l'àmbit artístic.

Per tant, s'observa una primera i gran crítica a l'àmbit artístic com a detonant del projecte que es vol dur a terme en aquest treball. L'art es fa com una disciplina més i no com una espina dorsal. La vida no està dividida en assignatures, queda en la voluntat i

sensibilitat de cada professional aprofitar l'oportunitat que l'art dona pel que fa a aprenentatge (Acaso i Mejías, 2017).

2.4. Les arts per a un aprenentatge transversal

“L'aprenentatge de l'art, i a través de l'art, genera coneixement i transferència a altres situacions i contextos tot desenvolupant un pensament crític, obert i flexible.” (Currículum d'Educació Primària, 2017).

Aquesta cita que proporciona el currículum educatiu de primària, pel que fa a les arts, és l'inici del projecte que es duu a terme en aquest treball, que es centrarà sobretot en el concepte següent: *L'aprenentatge a través de l'art*. Un aprenentatge creat a través de la fusió de les tres disciplines artístiques que el currículum ofereix.

Pot semblar que el concepte ens porti a parlar de pedagogia renovadora. No és del tot fals, però no hem d'oblidar autors com Johann Pestalozzi (1746-1827), John Dewey (1859-1952) o Paulo Freire (1921-1997) entre d'altres, que temps enrere, ja ens feien aportacions encarades a pedagogies renovadores i encara avui, l'any 2019, s'estan utilitzant els seus discursos. Com ja deia Piaget (1977), el principal objectiu de l'educació era el de crear individus descobridors, que inventen, creadors, capaços no només de repetir sinó de fer coses noves.

Quan es parla d'art i educació, moltes de les coses que es pensen dins de l'àmbit pedagògic, és “la bogeria dels artistes”. Es pensa en l'art com un aspecte curricular addicional, i fins i tot, del qual podem prescindir.

Parlar de currículum no és simple, molts temes poden ser discutits. Una idea amb la qual tothom hauria d'estar d'acord és que el currículum no ha de ser una limitació per tenir una educació totalment adaptada a cada alumne, ni tampoc ha de reduir la llibertat d'ensenyança dels professionals. Aquest és i ha de ser una guia feta per ajudar als professionals del món educatiu a arribar a uns objectius acordats. La qüestió no és només saber “què fer”, sinó “com fer-ho”, i en aquest “com fer-ho” l'art hi té cabuda. Els professionals, els pedagogs, hem de tenir eines necessàries per suplir aquesta necessitat constant del docent.

Aquest treball doncs, dóna atenció a la creativitat i el paper de l'art en el currículum com a detonant del projecte creat. La creativitat és l'experiència de viure. La realitat apareix per construir un sentiment d'identitat i emocions vives. Aquest és el punt clau

de la creativitat i la importància del seu desenvolupament. Per tant, això significa que la creativitat és la creació de noves formes de reconèixer i conèixer la nostra realitat , i també d'altres (Espinosa, 2004).

Per parlar de creativitat hem de parlar també d'intel·ligència. Com ens afirma Robinson (2006), sabem tres coses sobre aquesta:

Primer, és diversa. Pensem en el món de totes les maneres en que l'experimentem. Pensem visualment, pensem en so, pensem cinestèsicament. Pensem en termes abstractes, pensem en moviment.

En segon lloc, la intel·ligència és dinàmica. Si observéssim les interaccions d'un cervell humà veuríem a més que la intel·ligència és màgicament interactiva. El cervell no està dividit en compartiments. De fet, la creativitat, definida com el procés de tenir idees originals que tenen valor, es produeix a través de la interacció de diferents formes disciplinàries de veure les coses... La tercera qüestió de la intel·ligència és que som diferents.

Per tant, sabent això, podem afirmar que deixar l'art de banda, com a una cosa extra curricular o amb possibilitat de prescindir, vol dir no ser respectuosos ni amb el model de persona que la societat demana, ni amb la nostra pròpia intel·ligència. Per altra banda, Robinson (2006), amb el seu discurs, ens afirma que la interacció de diferents formes disciplinàries és bona per a la producció de creativitat, la qual cosa es tractarà al projecte creat en aquest treball.

“El arte se hace como una disciplina más y no como una espina dorsal.”(Acaso, 2017)

En aquest treball s'entendrà l'art a través del concepte *Art Thinking* de Maria Acaso. Ella entén l'art com una eina educativa. A continuació s'explicaran les principals característiques de l'*Art Thinking* per facilitar la comprensió del paper de l'art en aquest treball.

Segons Acaso i Mejías (2017), s'ha de partir de l'art per l'educació i l'educació per l'art. S'ha d'esborrar la separació entre artistes i educadors amb la idea que un art no educatiu és un art incomplet i una educació no creativa és una educació dolenta.

L'*Art Thinking* vol utilitzar les arts com una metodologia, com una experiència aglutinadora des d'on generar coneixement sobre qualsevol tema. S'ha de dir que aquest

desplaçament no significa que s'entenguin les arts com a detonant de salvació de l'educació. Aquesta no és la posició que Acaso i Mejías (2017) volen defensar, perquè, segons elles, estarien donant privilegi un cop més, a les pràctiques artístiques davant les educatives.

És necessari que, si es volen veure les arts com a eina educativa, els professionals de l'educació hem d'aprendre que les arts tenen quatre elements clau:

- Un tipus de pensament diferent del pensament lògic: el pensament divergent.
- Un tipus d'experiència estètica basada en el plaer.
- La comprensió de la pedagogia per a començar a entendre-la com a producció cultural
- Una forma de treball on allò cooperatiu transcendeix el simulacre pedagògic. (Acaso i Mejías, 2017)

Hi ha una idea transversal a les anteriors: Hem de defensar el caràcter intel·lectual de les pràctiques educatives de qualsevol mena per, sobretot, el d'aquelles que socialment estan menys representades dins d'allò intel·lectual, perquè no hi ha treball intel·lectualment més complex i necessari que el de les mestres d'infantil i primària (Giroux, 1990).

Les arts ens confonen, ens porten a aspectes que han de ser qüestionats, cosa que ens porta a desenvolupar posicions autocrítiques on descobrim també, el plaer d'aprendre de l'altre. Les arts són capacitat d'errar, d'entendre's.

Tal com ens planteja Garcés (2013), per què els artistes i activistes volen ser ara educadors? La resposta és contundent: per anar més enllà d'allò que ens proposem i convertir les seves produccions en pràctiques socialment transformadores.

Tornant a l'*Art Thinking* d'Acaso i Mejías (2017), ens proposa una pràctica intergeneracional de l'educació a través de les arts: una manera de fer educació, que, davant a categories que imposa la cultura dominant, ens convida a qüestionar-nos per què es parteix de la base que aprenem millor si estem rodejats de persones de la mateixa edat que la nostra.

Entenent l'art d'aquesta manera, la creativitat és barreja, “remix”. Hem de revisar la idea que les arts no només tenen com a funció expressar els sentiments interiors de l'artista. L'expressivitat ha de formar part d'allò imaginari però no de manera exclusiva. L'emoció, tal com ens diu la neurociència, és bàsica en les arts, però hem de reformular un cop més aquest concepte i relacionar-ho amb el coneixement.

Aquest treball no és només una proposta/projecte artístic per a un aprenentatge transversal, sinó que també és una crítica a l'educació artística entesa com l'hem entès tots aquests anys: una educació artística infantilitzada, buida de sentit i d'aprenentatge, que cau en el mite de *l'art com a bellesa* i no considerada important.

Podem fer una crítica també basant-nos en “*el síndrome de los ojos brillantes*” (Mörsh, 2015 citat per Acaso i Mejías, 2017). No són poques vegades les que sentim que no es necessita teoria, ni crítica, ni reflexivitat, mentre la brillantor dels ulls dels nens i les nenes assegurin que el que estem fent és correcte. Això és una acció buida d'aprenentatge. Hem de començar a veure l'art a les escoles més enllà d'una activitat per decorar les parets de l'escola i per no crear aprenentatge.

“En pocos años, todos los trabajos que no requieran creatividad van a desaparecer. La creatividad es el único trabajo que va a existir, pero no hay problema, porque la creatividad se aprende.” (Molinas, 2016)

Les arts com a recurs didàctic, les arts lligades a l'aprenentatge. Aquesta és la qüestió. Pel que fa al sistema escolar, sempre hi ha hagut una identificació popular i errònia de les arts amb la creativitat i de les ciències amb la resolució de problemes. Pot ser que així sigui per la manera en la qual els psicòlegs han investigat ambdós dominis. S'ha donat una clara tendència a la súper simplificació. Ha de quedar clar també el fet que l'estètica de l'art, una altra súper simplificació popular, no és o no hauria de ser l'objectiu únic de l'educació artística, ja que pot donar-se o no l'estètica. No ho hauria de ser, tampoc, el desenvolupament artístic. El focus està en l'aprenentatge, que pot anar de la mà del desenvolupament artístic de l'infant.

El desenvolupament artístic pot definir-se de forma més estricta com el que succeeix en la conducta i habilitats convencionalment associades amb temes artístics. En molts casos el desenvolupament estètic i l'artístic estaran molt relacionats, solapant-se fins i tot: la capacitat de crear i percebre obres d'art es basa en l'aptitud per apreciar de

manera estètica els fenòmens naturals. No sempre és cert això: de vegades els criteris artístics poden tenir menys importància per a l'apreciació estètica i viceversa (Hargreaves, 1991).

L'art és una bona via a l'aprenentatge. Existeix en cada ésser humà, sigui l'edat que sigui, un impuls creatiu, ja que tots sentim el desig natural d'utilitzar les nostres mans i materials com a vehicles de l'expressió artística (Lancaster, 1991). Sense oblidar, però, que el cos també pot i ha de ser un vehicle d'expressió. És per això que durant aquest treball es donarà plena importància a cadascuna de les tres arts destacades al currículum de primària, de manera globalitzada i transversal.

2.5.Dansa, Música i Pintura

Aquest treball es basarà en aquestes tres disciplines artístiques per dur a terme un projecte que demostrarà que es pot arribar a un aprenentatge transversal, i de manera globalitzada a partir de les arts que el currículum engloba dins de l'àmbit artístic. Concretament, la dansa, la música i la pintura -dins de les arts plàstiques-, són les arts que es treballaran en les sessions del projecte creat. Es vol demostrar que el currículum és una guia, no un límit. L'art no és només una disciplina, sinó una bona via per a l'aprenentatge.

2.5.1. La dansa i els seus beneficis

La dansa no ha arribat mai al nivell de ser una matèria completa a l'escola i, com a màxim, ha arribat a ser part d'un bloc de continguts inclosa en altres àrees com Expressió Artística i Educació Física a Primària i Música i Educació Física a secundària (Nicolás, Ortín, López i Vigueras, 2010).

Com afirma Fux (1979), ha d'existir la necessitat d'oblidar la concepció de la dansa com un adornament en el conjunt de les disciplines educatives. Aquesta hauria d'estar integrada en l'ensenyança obligatòria, així afavorint l'autopercepció del cos com a mitjà expressiu en relació amb la vida mateixa.

McCarthy (1996) considera que han existit raons històriques i axiològiques que han mantingut a la dansa en un segon lloc al món educatiu. Per un costat, existeixen molts estereotips i connotacions negatives associades a l'activitat, arribant fins i tot a ser prohibida per algunes religions. Per altra banda, la consideració de la dansa com a una

activitat eminentment femenina l'ha desqualificat com a matèria susceptible de ser inclosa a la formació de l'alumnat masculí, quedant aquesta apartada a la categoria de disciplina complementaria i sectorial.

Es podria dir doncs, que no hi ha un reconeixement de la dansa com a matèria d'aprenentatge. La formació del professorat en aquest àmbit és gairebé inexistent, hi ha una falta de currículum específic de dansa, falten espais adequats i mitjans de material bibliogràfic, i com hem dit abans, existeix una discriminació de gènere (Paulson, 1993).

Les causes d'aquesta situació podrien ser vàries. Però, té sentit dir, com ens afirma Herrera (2000), que les principals causes d'aquesta situació podrien ser el desconeixement de les aportacions de la dansa al desenvolupament integral de la persona, la consideració femenina d'aquesta activitat i la falta de formació del professorat.

Són moltes les aportacions que la dansa pot fer. En el projecte que es presentarà en aquest treball l'aportació estrella serà l'aprenentatge, el coneixement. Des del punt de vista físic, però, la dansa adquireix una funció compensatòria davant del sedentarisme propi de l'estil de vida actual i la reducció de moviment. La gimnàstica i l'esport poden compensar aquestes carències motrius però, la dansa, a més a més, ofereix un exercici corporalment més global, sense elements competitiu. No s'ha de deixar en segon pla la important contribució de la dansa al desenvolupament motriu, l'adquisició d'hàbits saludables i la realització adequada de les tasques motrius necessàries a la vida quotidiana. És necessari també afegir al llistat anterior el desenvolupament del sentit cinestèsic, essencial al procés de percepció de sensacions que possibilitaran la posterior consciència i comprensió dels elements implicats a l'activitat i consegüentment, l'autoconsciència en un medi social i objectiu (Laban, 1978). Es destaca també en l'àmbit físic l'adquisició i desenvolupament d'habilitats i destreses bàsiques, l'adquisició i desenvolupament de tasques motrius específiques, el desenvolupament de la coordinació i les habilitats perceptivo-motors i coneixement i control corporal.

Pel que fa a l'àmbit intel·lectual, la dansa pot utilitzar-se com a medi de coneixement d'aspectes històrics, socials, culturals i artístics. En l'exercici físic, la ment sol dirigir el moviment. En la dansa, el moviment estimula l'activitat de la ment. McCarthy (1996) defensa un concepte global i transversal en el qual la dansa permet l'aproximació i l'aprenentatge dels múltiples elements que la constitueixen i viceversa.

Pel que fa a l'àmbit social no podem oblidar les contribucions de la dansa al procés de socialització i interrelació entre els membres d'una comunitat. Hi ha implicacions de contacte corporal, coordinació grupal, comunicació i expressió (Ruso, 1997).

A més, Ruso (1997) adopta una classificació en relació a les funcions de la dansa:

- La funció de coneixement, tant de si mateix com de l'entorn.
- La funció anatòmico-funcional, millorant i incrementant la pròpia capacitat motriu i la salut.
- La funció lúdico-recreativa.
- La funció afectiva, comunicativa i de relació.
- La funció estètica i expressiva.
- La funció catàrtica i hedonista, que considera el moviment rítmic com a alliberador de tensions.
- La funció cultural.

Aquesta classificació aborda quatre dimensions: artística, terapèutica, oci i educativa. S'incideix, doncs, en la importància de la dansa en l'educació i l'educació en la dansa.

“La dansa és un art, és una tècnica, però sobretot és el llenguatge més primari de la persona.” (Joan Serra, 2010 citat a Figueras, 2016)

Laban (1978) fixa uns objectius de la dansa respecte al món escolar. En primer lloc, l'experiència pròpia de l'existència a través del cos i el moviment, afirmant que un dels objectius de la dansa en l'educació, és ajudar a l'ésser humà a què, per mitjà de la dansa, trobi una relació corporal amb la totalitat de l'existència. En segon lloc, considera que l'execució perfecta de coreografies sensorials no ha d'ocupar un lloc privilegiat en la dansa educativa sinó promoure l'efecte benèfic que té sobre l'alumne. Per aquest motiu, és necessari que aquesta educació estigui fonamentada en un programa definit que analitzi minuciosament el material i el repertori que es deu treballar a l'aula, contemplant les etapes del desenvolupament de l'alumne i impulsant el seu potencial físic i artístic.

En conclusió es pot dir que les aportacions de la dansa a la dimensió social, física, intel·lectual afectiva i estètica de l'ésser humà no semblen haver creat molt de camí en l'àmbit escolar. Potser per la falta d'un currículum que tingui en compte la dansa amb un grau alt d'importància, per la falta d'espais, mitjans i recursos... S'han de destacar les

principals aportacions de la dansa en l'àmbit educatiu: adquisició i desenvolupament d'habilitat i destreses bàsiques, desenvolupament de la coordinació i habilitats perceptivo-motors, el coneixement i control corporal, l'aproximació a aspectes històrics, socials, culturals i artístics, la millora del procés de socialització i d'interrelació entre els alumnes i la possibilitat d'oferir un mitjà d'expressió personal diferent dels llenguatges convencionals (Nicolás, Ortín, López i Vigueras, 2010).

Congreso de DaCi (La Danza y el Niño- UNESCO) en 1982 en Estocolmo:
“El objeto de la enseñanza de la danza a los niños es «to make better people»,
hacer mejores personas” (citado en Robinson, 2006).

2.5.2. La música i els seus beneficis.

Com afirmava Gardner (1998), totes les persones som músics per naturalesa. Naixem amb aquesta capacitat (intel·ligència musical). Tot i així, aquesta es desenvolupa més o menys depenent de diversos factors. La música és un mètode excel·lent per dur a terme una educació basada en el desenvolupament de les capacitats humanes innates. La música fa que s'activin zones cerebrals que d'altres mitjans, tot i facilitant-ho, no aconseguirien. Aquesta és un mitjà universal que fa que existeixi una globalització dels processos socialitzadors. Música i cognició van totalment de la mà.

La música pot ser utilitzada com un eix transversal dins el currículum escolar. Dona la possibilitat de fer una bona feina educativa on s'assoliran els objectius de manera més ràpida i més centrada en l'art com a expressió natural de l'ésser humà sense perdre, però, la possibilitat del pensament científic. Podríem dir, doncs, que la música és un mitjà educatiu excel·lent per a contemplar l'ésser humà com un tot, a la vegada que permet ajudar-lo a endinsar-se a la realitat d'una manera més directa. És per això que aquesta és important a qualsevol edat i, en especial, a la infància i adolescència, on la memòria emocional juga un paper important (Suesa i Sánchez, 2010).

Quan es parla de l'àrea de música a l'educació primària, com destaquen Suesa i Sánchez (2010), podem parlar d'eixos troncats: la cançó, el llenguatge musical, l'audició, la pràctica instrumental i, fins i tot, la informàtica musical:

- *La cançó.* És el més important com a base de tot l'ensenyament musical a la primària. S'intenta que els alumnes tinguin una bona predisposició a l'hora de cantar (afinació, dicció i atenció al director/a) i que es mostri una actitud positiva per interpretar qualsevol repertori.
- *Llenguatge musical.* Es treballa des del cicle inicial en dos àmbits: sensorial i escrit. Quan aquests arriben a cicle mitjà han de tenir un cert domini de la lectura musical, escala de do major, conèixer i començar a llegir les notes fora del pentagrama, saber interpretar diversos ritmes, començar a saber diferenciar els intervals majors i menors, les lligadures i les diferents dinàmiques musicals. A cicle superior, aquests utilitzen les escales de do major, sol major i fa major i es treballa el pentatonisme, l'harmonia, els intervals de 2a i 3a majors i menors i s'amplien altres coneixements.
- *L'audició.* Es poden realitzar audicions dins del mateix centre escolar, les quals són dirigides per l'assignatura de música.
- *Pràctica instrumental.* Des de, fins i tot, educació infantil es comencen a fer servir instruments musicals per a la pràctica rítmica dels infants, pujant el nivell a primària.
- *Informàtica musical.* És una eina més per reforçar els diferents aprenentatges dins l'àrea de música; per tant, des de l'educació infantil, ja s'utilitza el mestre com a reforç de cançons, per complementar les qualitats del so, per a audicions. A cicle, inicial de primària, s'utilitza com a complement a l'àrea de música. Es poden utilitzar plataformes digitals per treballar aquests aspectes.

Anteriorment, hem vist com a l'educació primària es busca que l'alumnat adquireixi unes competències lligades a la disciplina musical. En aquest treball, però, donarem èmfasi a aquesta com a detonant d'adquirir altres aprenentatges transversals i altres competències.

Com afirma Alsina (2013), la música aporta molt a aprenentatges transversals i competències com en són:

- *Competència comunicativa, lingüística i audiovisual.* Mitjançant el cant, els conjunts instrumentals i corals, les aportacions de la música a la dimensió de comunicació audiovisual, etc.
- *Tractament de la informació i competència digital.* A través de recursos multimèdia que ofereix la música.
- *Competència d'aprendre a aprendre.* L'educació musical esdevé una eina molt potent per a la base i el desenvolupament d'aquesta competència, ja que fomenta el treball de les emocions, l'esforç, la superació d'obstacles, etc. fomentant a més a més, la motivació.
- *Competència d'autonomia i iniciativa personal.* Es treballa el desenvolupament i l'adquisició de criteris propis en relació amb aspectes personals per als infants i els joves com és la música, el control emocional, l'autocrítica...
- *Competència social i ciutadana.* La música és un llenguatge que aproxima cultures i persones.

No es pot discutir la importància del paper de l'art en la vida. És per això que l'educació artística s'ha de plantejar molts aspectes. La formació de l'alumne s'ha de concebre com un procés total. L'art intervé en diferents aspectes de la nostra vida, la qual cosa té conseqüències no només en la sensibilitat estètica, sinó també en l'àmbit intel·lectual, afectiu, social i moral. És necessària una nova manera de concebre l'acte educatiu, en concret, l'acte de l'educació artística i el fet d'educar a través de l'art com a formació fonamental per al mateix desenvolupament personal dels nens (Fernández, 2015).

La música ajuda a desenvolupar els sentits de l'oïda, del tacte, del llenguatge, i a més, millora la capacitat d'improvisació i creativitat. Es redueixen barreres pel que fa a participació en l'aprenentatge de tots els alumnes i s'intensifica el treball en grup, incloent-hi formes emocionals. La música doncs, és integradora, uneix cultures (com s'ha dit anteriorment) i crea noves formes d'expressió musical.

La música aporta molt en el món escolar. És una eina que facilita la participació dels infants i que, per tant, potencia la inclusió. Aquesta és una manifestació artística, vivencial, oberta, lliure, expressiva i significativa; Ajuda a la maduració perceptiva dels infants; És una gran eina per la interpretació, per a l'expressió, per la comunicació, pel desenvolupament i per la cooperació entre els infants. A més, ajuda al fet que aquests aprenguin a saber escoltar, interpretar el món que els envolta i participar activament a partir de la música. La música té també un paper important en la diversitat, ja que abraça tres grans dimensions (Sala Damunt, 2013): afectivitat, intel·lecte i expressió corporal. Per tant, aquesta és integradora: uneix i inclou a tots els infants. L'educació musical a més, ajuda a tractar les habilitats musicals i aptituds musicals concretes: elements perceptius, de memòria, sensoriomotrius i imaginació auditiva.

La música influencia en els estats d'ànims dels infants de manera diversa, perquè tots són diferents. Cada infant comprèn la música d'una manera diversa. Existeixen a més, altres beneficis de l'educació musical com en són els que Sala Damunt (2013) ens afirma:

- La música fa que els nens rebin més afectivitat i més estímuls i, per tant, que estiguin més atents.
- La música és una gran eina que ajuda a despertar les emocions i l'intel·lecte provocant un gran enriquiment d'experiències que fan possible una bona educació.
- Els nens perceben la música i el llenguatge d'una forma molt semblant. Les dues formes d'expressió comuniquen emocions i valors.
- Ajuda a establir relacions afectives amb el grup i ajuda a la seva seguretat i expressió emocional. Gràcies a aquests aspectes l'infant té sentiments de pertinença al grup i, per tant, es desenvolupen habilitats de convivència.

- El llenguatge musical provoca moviment i, per tant, expressió corporal.
- La música com a gran eina per poder valorar processos i fer detecció i prevenció de possibles problemes.

Observem doncs, el paper importantíssim de la música a l'escola, els beneficis que comporta i, per tant, el molt bon recurs didàctic que pot ser a l'hora d'aprenentatges transversals.

2.5.3. La pintura i els seus beneficis

Tots tenim habilitats artístiques dins nostre, ja que des de ben petits som capaços d'agafar un llapis i fer un traç sense ni tan sols ser-ne conscients. Aquest traç, que aparentment sembla un fet poc important, si anem més enllà i observem quina és la reacció que té l'infant en realitzar-lo, ens fa adonar que en moltes ocasions aquest sent plaer. És just en aquest moment quan l'infant està creant una cosa nova, una producció única i irrepetible, la qual el convida a iniciar-se en el camí de la creativitat (Codina i Vila, 2014).

Les arts plàstiques per a l'infant són una manera d'expressió, de plaer i d'aprenentatge. Els nens dibuixen i pinten pel mateix motiu que juguen i parlen. Art i nens és una cosa inseparable. Es comuniquen idees i sentiments, s'expressen imatges de la realitat física i humana però també aspectes de la complexitat del món dels sentiments i de les emocions. Moltes vegades aquesta forma d'expressió és fins i tot més important que el llenguatge oral. Quan l'infant dibuixa o pinta, expressa, explora, experimenta. Amb l'art, el nen comunica les seves necessitats, desitjos, sentiments, experiències... L'art és un camí de descobriment, on s'aprèn sobre els diferents materials, com emprar-los, com percebre el món, com desenvolupar capacitats d'observació, com utilitzar els elements del llenguatge visual i plàstic com el punt, la línia, les formes, el color, el volum, l'espai... Per mala sort, l'escola moltes vegades trenca l'activitat creadora del nen (Cursach, 2015).

Tradicionalment, l'educació visual i plàstica s'ha centrat en els processos d'expressió artística i en menys importància a les qüestions relacionades amb l'apreciació de l'art, la

seva anàlisi i interpretació. En aquest treball donarem importància a l'aprenentatge de diverses realitats -o no- que es poden fer a través de l'art.

A la nostra societat actual, l'educació visual i plàstica ha de donar resposta a nous reptes, afegint-hi els àmbits expressius i artístics que són propis de la imatge i la comunicació visual. Això vol dir que hi ha d'haver un canvi de concepció que suposa afegir el caràcter formatiu a l'educació visual i plàstica i també el caràcter instrumental, on es desenvoluparan les capacitats necessàries per interactuar amb l'entorn cultural i icònic que ens envolta. Per tant, podem saber que es tenen estímuls visuals del nostre entorn que s'han de treballar a través de l'educació artística. Un altre aspecte és la nostra capacitat de crear. La producció d'obres plàstiques i imatges és tan important com la seva percepció. Per aquestes raons, l'educació visual i plàstica ha de formar persones capaces d'apreciar i analitzar les obres plàstiques i les imatges, i oferir les eines necessàries per crear-les. A més, l'educació visual i plàstica té una sèrie de beneficis per als infants (Capdevila, 2001):

- *Comunicar idees.* L'alumne té una intencionalitat funcional clara. Aquesta funcionalitat serà la de transmetre un concepte, un valor, una informació o un sentiment. Per tant, es treballa la capacitat comunicativa de l'infant.
- *Crear i expressar.* L'alumne experimenta el món de la creació i el seu treball explicarà la seva forma de veure, interpretar i entendre l'entorn, relacionar-se amb ell i elaborar-lo. Pot mostrar les seves fantasies, mons imaginaris, a més de manifestar sentiments i sensacions, idees i pensaments.
- *Experimentar.* El fet de manipular materials dona peu a l'experimentació vivencial de l'alumne, aspecte totalment important a l'hora de construir persones creatives.

En aquest treball em centraré, dins de les arts plàstiques, en la pintura. Per tant, és necessari destacar els seus beneficis.

Aquests poden ser, tant a nivell físic com emocional (Cándano, 2013):

A nivell físic ajuda a perfeccionar la seva habilitat manual, sobretot la motricitat fina, que és la que permet fer moure objectes petits. També millora la idea espacial i

facilita el descobriment de diferents textures, colors i olors. Pel que fa a nivell emocional, pintar produeix una gran satisfacció, ja que en l'elaborar obres, l'infant veu que és capaç i reforça la seva autoestima. Aquesta acció dóna la oportunitat d'expressar el seu món interior i de canalitzar el seu estat d'ànim i els seus sentiments d'una manera positiva.

2.6.Barreja d'edats: *multigrade teaching*

És necessari parlar, en aquest treball, del concepte d'ensenyament multigràu, ja que l'escola on es duu a terme el projecte, utilitza aquesta organització: En comptes d'agrupar per edats, es barregen als alumnes de diferents edats amb finalitat pedagògica o no. En aquest treball, però, em centraré en aquest concepte amb una clara finalitat pedagògica.

Per tant, és important introduir el concepte. Little (2001) defineix les aules multigràu, independentment de si són o no creades sota intencions pedagògiques. Existeixen expressions com “classes combinades”, “classes que es veuen forçades a barrejar edats” o bé, “cursos barrejats de manera forçada”, que es relacionen amb aules multigràu creades per necessitat, com succeeix a escoles rurals espanyoles. En canvi, podem parlar de termes com “agrupaments verticals”, que es solen relacionar amb aules multigràu creades com a opció pedagògica a diferents escoles.

L'ensenyament multigràu requereix donar una resposta a l'heterogeneïtat i diversitat existents i, per això, s'han de contemplar aspectes pedagògics. A partir d'aquests conceptes, es pot reflexionar sobre la importància didàctica multigràu centrada en la utilització de determinades estratègies didàctiques, organització de l'espai i del temps, complementació de recursos curriculars... (Santos, 2011).

Es troben fonaments i beneficis pedagògics pel que fa a l'aula multigràu. Segons Tomás i Jiménez (2014):

Tots poden aprendre de tots sense que això suposi ignorar el moment evolutiu en el qual es troba l'alumne, sinó emfatitzar la circulació de sabers i el contacte directe amb continguts de diversos nivells educatius.

(...)

El fet de compartir un mateix espai educatiu, d'interaccionar de forma natural, suposa necessàriament escoltar i reflexionar sobre continguts diversos en graus de complexitat.

(...)

La intencionalitat educativa a l'aula multigrau, donada per una gran varietat de situacions i processos, permet una ensenyança integrada que va més enllà de l'aplicació d'una determinada estratègia didàctica i això permet, a més a més, que el mestre conegui millor als seus alumnes.

Per concloure aquest apartat, com ens afirmen Siegel i Shaughnessy (1994):“El mayor error en la enseñanza durante los pasados siglos ha sido tratar a todos los niños como si fueran variante del mismo individuo, y de este modo encontrar la justificación para enseñarles las mismas cosas de la misma manera”.

2.7.Estat de la qüestió: projectes existents.

2.7.1. Artes plásticas y danza: propuesta para una didáctica interdisciplinar.

Es tracta d'una tesi realitzada per Raquel Pastor (2012) on s'aborda de manera directa el tema de l'ensenyança interdisciplinària. Es fa una anàlisi dels beneficis de la didàctica d'arts integrades. Les arts, segons Pastor (2012) ens proporcionen l'entorn idoni per al desenvolupament del nostre potencial creatiu, expressiu i comunicatiu, necessari per al desenvolupament integral de l'individu.

Amb aquesta tesi s'afirma que existeixen molts beneficis que animen a desenvolupar una didàctica d'arts integrades, malgrat dificultats que pugui suposar portar-ho a l'aula.

2.7.2. Arymux: Fusionandanza, música, poesia y lengua de signos.

Arymux és una escola de dansa del País Basc, que enllaça dansa, teatre, música i vers. Fusiona estils i disciplines i els seus lemes com a escola són:

“Palabras en las manos, música en el cuerpo, ecos en los versos, silencio entre acordes, voces en los sueños...” (Rakel, 2019)

La companyia de dansa i teatre Arymux està dirigida per Rakel R.R. i realitza espectacles accessibles a tots els públics. Diferents artistes de diferents edats i disciplines treballen als espectacles de teatre, dansa, música o poesia, fusionant-los amb el llenguatge de signes, fusió anomenada per Rakel R.R. (2019) *Signoarte*.

2.7.3. El color de los sonidos: música y pintura.

El color de los sonidos és un llibre de Ruiz A. (2011), el qual parla i descriu el treball i la fusió de la música i la pintura. Com s'escriu al principi del llibre, Ruiz (2011) afirma:

Tanto la música como la pintura se disponen a decir lo que mejor saben decir y por los medios que cada una de ellas posee exclusivamente. Ambas tienen carácter expresivo y comunicativo y, como consecuencia, una dimensión de utilidad.

Son capaces de definir los sentimientos sin necesidad de hacer uso del lenguaje verbal y se ven influidas directamente por la cultura, no haciendo referencia exacta a lo mismo si nos encontramos por ejemplo en Francia o en el continente africano.

(...)

La pintura y la música como arte poseen la habilidad de dotar de belleza a lo ordinario y de intensificar determinadas cualidades de la condición humana. Su objetivo no es el conocimiento sino el resultado, un resultado descriptible. Implican una destreza y una habilidad y van más allá de la propia expresión sensitiva.

(...)

En la pintura, desde comienzos del siglo pasado, ha habido una búsqueda del ritmo y de la construcción matemática y abstracta.

3. CONTEXTUALITZACIÓ

3.1. Escola Balandrau

L'Escola Balandrau és un centre educatiu d'infantil i primària de caràcter públic, que es troba al barri de Fontajau, a la ciutat de Girona.

Com s'esmenta a la pàgina web del centre:

L'escola va néixer amb l'objectiu de contribuir al desenvolupament emocional i afectiu, físic, social i cognitiu dels infants.

Es proporciona un clima i entorn de confiança on l'infant se senti acollit i amb expectatives d'aprenentatge.

S'afavoreix la relació entre escola i família perquè tots plegats cooperin per l'educació de l'infant.

L'escola Balandrau vol aconseguir que l'infant:

- Interpreti la realitat.
- Participi activament.
- Creixi feliç i preparat per al món present.
- Desenvolupi les seves capacitats partint del *Curriculum d'Educació Infantil i Primària*.
- Es nodreixi dels valors necessaris per conviure en societat.

L'equip directiu de l'escola està format per mestres d'Educació Infantil i Primària i especialistes en diferents metodologies.

3.1.1. Projecte Educatiu de Centre

El projecte educatiu de centre se centra en grans trets en vuit aspectes importants per a l'escola. El primer, la concepció de l'infant com a centre de tota acció educativa. Seguidament, l'educació integral, on es treballa pel desenvolupament físic i motor; emocional i afectiu; social, cognitiu i artístic. Les llengües a l'escola serà el següent punt a destacar del projecte educatiu de centre. Tenen el català com a llengua vehicular d'ensenyament i aprenentatge; respecte per totes les llengües maternes; es treballa el català, el castellà i l'anglès a partir de primària. Un altre concepte important a l'escola

Balandrau són les tecnologies, o com en diuen ells, *Tic i Tac*. Les tecnologies són les que s'incorporen en la pràctica educativa del centre com una eina més d'aprenentatge. L'escola, a més a més, dona gran importància al respecte pel ritme de l'infant: el temps per descobrir, per pensar, per expressar, per jugar, per estimar... Es creen també espais, materials i documentació necessària. El centre crea espais acollidors i estimulants, un camí important cap a l'aprenentatge.

Cal destacar que l'escola dóna gran importància també a l'entorn natural i social. És a través de l'observació i l'experimentació on l'escola ajuda a l'infant a la interpretació de l'entorn natural i social, donant peu a una mirada crítica i constructiva.

Un altre punt a destacar del centre és la relació que crea entre famílies, infants i mestres. Això es duu a terme a través del compromís i responsabilitat individual i col·lectiva. D'aquesta manera es promou la participació de totes les persones de la comunitat educativa.

3.1.2. Ambients

Un dels punts a tractar són els espais que l'escola ha creat. Són aules i tallers, ambients preparats, pensats i organitzats amb un objectiu concret: que els nens i les nenes puguin desenvolupar les seves capacitats comunicatives, expressives, cognitives, emocionals, d'equilibri personal, creatives, relacionals i socials.

Entre els espais hi trobem:

- L'aula de referència.
- L'ambient d'expressió.
- L'ambient Montessori.
- La biblioteca.
- L'aula de psicomotricitat.
- L'aula de música.
- L'Espai de llums i ombres.
- El passadís.
- L'hort de l'escola.
- El menjador.
- El pati.

Els materials són també un punt fort de l'acció educativa. L'escola Balandrau prefereix materials naturals i de reciclatge, que estimulin la sensibilitat i la imaginació de l'infant. Aquests materials a més, poden tenir múltiples funcions i ser rics, donant resposta a les necessitats d'aprenentatge de l'alumnat.

3.1.3. Tallers

Els tallers són una bona oportunitat per compartir experiències, accions i relacions entre els infants de diferents edats. És aquí on es treballa el *multigrade teaching* del qual s'ha parlat anteriorment.

Una tarda a la setmana, s'organitzen grups barrejats per edats per realitzar tallers i es duu a terme una proposta concreta.

Alguns dels tallers que l'escola Balandrau ofereix són:

- *Taller de biblioteca.* On s'expliquen contes, treballar emocions, massatges, ioga...
- *Taller de llum i foscor.* Es treballa l'absència de llum amb diferents recursos com: projector, taula de llum i fluorescències.
- *Taller d'expressió musical.* Aquest taller permet experimentar en petit grup i a través de l'educació transversal la Música i la Dansa.
- *Taller de pissarra digital.* Integra les tecnologies de la informació i la comunicació a l'escola.
- *Taller d'hort.* L'hort com a recurs educatiu que possibilita que els alumnes visquin experiències relacionades amb el medi natural on viuen.
- *Taller de manipulació i experimentació.* Es facilita el contacte amb materials de diferents qualitats sensorials, treballant l'exploració, manipulació i experimentació.

Actualment, durant la meua estança com a voluntària a l'escola Balandrau, al curs 2018-2019, s'ha realitzat *el taller d'art*.

En aquest taller es treballen, en gran part, les arts plàstiques. Es divideixen els grups de primer i segon curs de primària en tres grups de cursos barrejats i es fa una rotació de tallers per trimestre. Els tres tallers que es treballen són: *pintura, volum, i fer i desfer*.

Al taller de *pintura* es treballen diferents autores i autors d'estils diferents. Es fa una presentació prèvia de cadascun i posteriorment els alumnes posen en pràctica la tècnica que la pintora o pintor en concret feia servir, creant les seves pròpies obres.

Al de *volum*, es busca treballar a partir de diferents estructures famoses o també del dia a dia. També es presenten diverses autores i autors i posteriorment es posa en pràctica, amb diversos materials, la construcció de diferents estructures. Es treballa la geometria, el pes i el volum.

El taller de *fer i desfer* és el que deixa més llibertat a l'alumne. Amb una sèrie de materials com, per exemple, fils, perles, agulles de cosir, teles, macarrons... es deixa temps per experimentar, fer, i desfer el que calgui perquè cadascú tingui la seva pròpia bossa amb les seves petites creacions artístiques realitzades durant el trimestre.

És aquí on, en veure la resposta positiva dels infants davant les arts plàstiques, vaig pensar en un projecte d'art al complet, un taller on es fusionessin dansa, música i arts plàstiques (les que consten al currículum d'educació primària), no només per a la manipulació de materials i l'experimentació, sinó per a un aprenentatge transversal de moltes altres disciplines que veurem plasmades a l'explicació del projecte i als resultats de les sessions realitzades.

La meva experiència a l'escola Balandrau m'ha portat a veure què és un clar exemple d'una escola que, amb pocs recursos pel que fa a infraestructura, fa una gran feina educativa. És una escola molt ben organitzada, amb uns professionals apassionats per la seva feina, on la voluntat dels infants per aprendre és molt gran.

Espai Montessori Escola Balandrau, extret de: <http://escolabalandrau.cat/>

4. CARACTERÍSTIQUES DEL PROJECTE

4.1. Denominació del projecte

“Ballem els colors, pintem el so.”

4.2. Descripció general

El projecte “*ballem els colors, pintem el so*”, ofereix l’experimentació vivencial de la dansa, la música i la pintura de manera transversal, experimentant doncs, la fusió de totes tres disciplines dins de les aules de cycle inicial d’educació primària, sent adaptable, però, a altres rangs d’edat.

El projecte pretén ser una via artística cap a un aprenentatge transversal de diferents continguts, valors i disciplines. És una proposta que vetlla per l’aprenentatge de l’art i a través de l’art, generant així coneixement i obrint pas al pensament crític, obert i flexible.

És una proposta que neix amb la voluntat de reclamar el valor de l’educació artística dins del currículum escolar, donant-li la importància que realment es mereix, assenyalant tots i cadascun dels beneficis que comporta. Pretén deixar de banda l’errònia idea de l’educació artística buida d’aprenentatge i sentit i utilitzant-la només com a *bellesa*, per convertir-la en una branca amb igual importància que d’altres.

Creativitat, curiositat, respecte, treball cooperatiu, expressió, aprenentatge, didàctica, sentiment de pertinença, anatomia, espai, geometria, matemàtiques, llengua, colors, ritme, instrument musical... són alguns dels aspectes que “*ballem els colors, pintem el so*” pretén treballar en els seus tallers, gràcies a la fusió de la dansa, la música i les arts plàstiques.

Foto realitzada el 22 de març de 2019 durant la tercera sessió de la posada en pràctica.

4.3. Justificació i marc de referència

Com s'ha esmentat anteriorment, el projecte neix de la necessitat de donar valor a l'educació artística dins del currículum escolar. Com afirma Fernández (2015), és necessària una nova manera de concebre l'acte educatiu, en concret, l'acte de l'educació artística i el fet d'educar a través de l'art com a formació fonamental per al mateix desenvolupament personal dels nens. Concretament en aquest treball, es duu a terme a cicle inicial d'educació primària. Dins del currículum, en l'àmbit artístic s'emmarquen la dansa i la música, i les arts plàstiques, que són les tres que s'engloben en aquest petit projecte. *Ballem els colors, pintem el so*, busca fer d'aquestes tres arts fusionades, una via cap a un aprenentatge transversal de diverses disciplines.

Un dels punts forts d'aquest petit projecte és la disciplina de la dansa, el moviment. A l'haver realitzat les pràctiques universitàries del grau de Pedagogia a l'Espai Mira, una escola de dansa inclusiva de Girona, s'ha pogut observar la gran necessitat que hi ha que aquesta activitat arribi dins de les escoles amb el grau d'importància que realment es mereix. No existeix un reconeixement de la dansa com a matèria d'aprenentatge, no hi ha una part específica del currículum dedicada a ella i falten espais i materials adequats per dur-la a terme a les escoles. Aquesta s'ha vist al llarg dels anys com un adornament en el conjunt de disciplines educatives, i inclosa dins de blocs artístics com: expressió artística, educació física o música. Aquest projecte doncs, dóna una gran empenta a la dansa, en aquest cas, fusionada amb música i arts plàstiques, com a via d'aprenentatge dins de l'aula. Gràcies a l'aportació de la dansa en aquest projecte, afavorirem l'autopercepció del cos com a mitjà expressiu en relació amb la vida mateixa.

L'art és important a la vida de l'infant, de l'adolescent i de l'adult. Per això mateix, *ballem els colors, pintem el so*, planteja una educació artística que no només té conseqüències en la sensibilitat estètica, sinó també en qüestions educatives, intel·lectuals, afectives, socials i morals. Aquest projecte creu en una educació artística plena. L'educació per l'art i l'art per l'educació.

El projecte es duu a terme a l'Escola Balandrau de Girona. Després d'haver realitzat un voluntariat com a educadora als tallers d'art durant tot el curs 2018-2019 d'aquesta escola, he pogut detectar els nombrosos beneficis que aquests tallers comportaven en els infants. Només hi trobava una mancança i aquesta era la d'introduir les arts escèniques i la música en aquests petits tallers, ja que, havent fet recerca de tots i cadascun dels

beneficis personals, de desenvolupament i d'aprenentatge, que la dansa, la música i les arts plàstiques comportaven en l'infant, no hi va haver dubte que era una molt bona eina i una aportació innovadora dins dels tallers de l'Escola Balandrau.

4.4. Destinatari directe

Els destinataris directes d'aquest projecte són els alumnes de 1r i 2n de Cicle Inicial d'educació primària, de l'Escola Balandrau de Girona.

L'escola aposta per metodologies innovadores pel que fa a la docència, però també ho fa en termes organitzatius. Un exemple n'és la manera d'organitzar els grups pel que fa als tallers que es duen a terme els divendres a la tarda, concretament a cicle inicial, els tallers d'art. El que es fa és barrejar els alumnes de primer i segon curs i fer-ne tres grups mixtos. La finalitat és que es doni un treball cooperatiu a l'aula, on els més grans ajudin als més petits. Els més grans, per altra banda, també aprendran dels més petits. Es crea un ambient agradable, d'ajuda i d'aprenentatge on cada alumne se sent participant i important de la manera que sigui. Tots poden aprendre de tots sense que això suposi ignorar el moment evolutiu en el qual es troba l'alumne, sinó emfatitzar la circulació de sabers i el contacte directe amb continguts de diversos nivells educatius (Tomás i Jiménez, 2014). És per això mateix que l'escola Balandrau ha optat per provar noves organitzacions i els resultats, com s'ha pogut observar, són ben potents.

Per tant, el projecte *ballem els colors, pintem el so*, va destinat a aquests tres grups mixtos formats per alumnes tant de segon, com de primer de cicle inicial.

Dins dels grups, òbviament, trobem una gran varietat d'alumnat. En general, a l'Escola Balandrau, hi ha una tipologia d'alumnat molt arrelat a l'escola, ja que molts d'ells tenen germans, petits o grans, que també hi són escolaritzats. A banda d'això, les famílies estan molt vinculades a l'escola, ja que aquesta proporciona moltes activitats per provocar aquest fort vincle amb la família i això es nota en l'ambient que el centre transmet.

En els grups amb els quals es duu a terme aquest projecte trobem també alumnes nouvinguts els quals encara estan en procés d'aprendre i adaptar-se a la llengua catalana. El fet de fer grups *multigrade*, i el treball cooperatiu que s'ofereix a les aules de l'escola, fa que aquests alumnes tinguin més facilitats per socialitzar. (Tomás i Jiménez, 2014). Per tant es treballarà la llengua de manera menys forçada i més natural.

Per altra banda, en un dels grups, també hi trobem algun perfil concret d'alumne amb necessitats educatives especials. En concret, dues setmanes abans d'iniciar les sessions del projecte, es va diagnosticar a un dels alumnes de TEA (Trastorn de l'Espectre Autista).

El projecte té en compte que tots els alumnes són molt diferents entre sí i que, per tant, és important tenir en compte les necessitats que cadascú té. La intenció és que cada alumne sigui participant del projecte sense cap mena de problema, sentint-se part del grup, gaudint i aprenent alhora.

4.5.Objectius generals i específics

Els objectius generals del projecte són els següents:

1. Treballar la dansa, la música i la pintura de manera transversal dins de l'aula.
2. Fomentar les arts com a recurs didàctic dins de l'escola, construint amb aquestes un aprenentatge transversal de disciplines i valors diversos.
3. Introduir la dansa com a una eina per a l'aprenentatge a l'escola, donant així importància al paper de les arts escèniques dins del currículum escolar d'educació primària.
4. Aportar a l'Escola Balandrau una innovació dins dels tallers d'art que l'escola ofereix.

De cadascun dels objectius generals se'n deriven alguns d'específics. Aquests són els següents:

1. Treballar la dansa, la música i la pintura de manera transversal dins de l'aula.
  - Generar vies d'expressió diferents mitjançant la dansa, la música i la pintura.
  - Aplicar llenguatges de comunicació diversos.
2. Fomentar les arts com a recurs didàctic dins de l'escola, construint amb aquestes un aprenentatge transversal de disciplines i valors diversos.
  - Fomentar la creativitat, la curiositat, la motivació i el respecte per l'altre de l'alumnat.
  - Reforçar el sentiment de pertinença al grup.
  - Fomentar el treball cooperatiu a l'aula.

- Treballar el coneixement de l'espai que ens envolta, la geometria (formes, volum), les matemàtiques (parells, senars), la llengua anglesa, els colors (càlids, freds), i la percussió corporal.
  - Reforçar el ritme: tempo, silenci.
  - Fomentar un aprenentatge d'instruments musicals: percussió i guitarra.
3. Introduir la dansa com a una eina per a l'aprenentatge a l'escola, donant així importància al paper de les arts escèniques dins del currículum escolar d'educació primària.
- Treballar el moviment del cos.
  - Proporcionar un millor autoconeixement del propi cos.
  - Conèixer l'anatomia del propi cos.
4. Aportar a l'Escola Balandrau una innovació dins dels tallers d'art que l'escola ofereix.
- Realitzar tres tallers consecutius del projecte *ballem els colors, pintem el so* a l'Escola Balandrau, amb presència de la mestra de cada grup.
  - Donar eines envers les arts escèniques a l'equip docent de l'Escola Balandrau.
  - Reafirmar la importància del treball creatiu a través de les arts per l'alumnat de l'Escola Balandrau.

4.6. Activitats i calendari

ACTIVITATS BÀSIQUES	RESPONSABLES	CALENDARI CURS 2018-2019																
		Setembre	Octubre	Novembre	Desembre	Gener	Febrer	Marc	Abril									
FASE DE DISSENY																		
	Claudia Allmang Mabel Salguero																	
FASE D'IMPLEMENTACIÓ																		
SESSIÓ 1, GRUP 1																		
	Claudia Allmang Tutora grup 1																	
SESSIÓ 2, GRUP 2																		
	Claudia Allmang Tutora grup 2																	
SESSIÓ 3, GRUP 3																		
	Claudia Allmang Tutora grup 3																	
FASE D'AVALUACIÓ																		
AVALUACIÓ INICIAL																		
	Claudia Allmang																	
AVALUACIÓ CONTÍNUA																		
	Claudia Allmang																	
AVALUACIÓ FINAL																		
	Claudia Allmang Tutores Director Mabel Salguero																	

Com es pot observar al cronograma anterior, aquest es divideix en vuit mesos, els quals es divideixen en quatre setmanes cadascun. Veiem que aquest projecte consta de tres fases: fase de disseny, fase d'implementació i fase d'avaluació.

La primera va durar de l'última setmana de setembre a la primera de gener, on el projecte ja estava dissenyat.

La fase d'implementació del projecte, va durar les tres primeres setmanes de març, els tres primer divendres. Dins de la fase d'implementació trobem cada sessió per separat.

Pel que fa a la fase d'avaluació, trobem que és bastant llarga, ja que consta d'una avaluació inicial, una contínua i una de final. Explicaré aquest punt més concretament a l'apartat *e* d'aquest treball: *avaluació de resultats i procés*.

Com es pot observar, hi ha també una part del cronograma destinada als *responsables*. Trobem que en cadascuna de les fases hi ha el meu propi nom, però hi ha alguns més. És a dir, la responsable màxima del projecte he sigut jo mateixa, però hi ha hagut persones que també hi han influït. A la fase de disseny la Mabel Salguero, com a tutora de Treball de Final de Grau ha estat present pel que fa a la tutoria que vam acordar per a la realització del disseny. Pel que fa a la fase d'implementació hi consten les tutores dels tres grups, les quals van ser participants del taller i van ajudar en aspectes com el material, tot i que no van incidir a la praxi educativa i d'implementació, que queia totalment en mi. Per últim a la fase d'avaluació, a l'apartat d'avaluació final, veiem que el director, a banda de les tutores dels infants i de la tutora del treball de final de grau, també hi és present, ja que en acabar totes les sessions vam fer una reunió amb les mestres i el director on vam comentar els resultats observats, a part de realitzar una tutoria amb la Mabel Salguero, on vam avaluar també les sessions realitzades.

4.7.Organització de les sessions

Tot i treballar la dansa, la música i la pintura de manera transversal, per explicar l'organització i continguts de les sessions realitzades, es farà per separat per a seguir un ordre i assegurar la claredat de la sessió.

Un detall important de la sessió és el fet que es comença plantejant-la com un joc. Una bona manera de despertar la curiositat i la motivació de l'alumnat. Només començar la sessió es va comunicar que hi hauria un secret de grup. Aquest constava en què quan

digués en veu alta la paraula escollida pel grup, en aquest cas *lleons, girafes, i elefants*, que són els noms que tenen cada grup, tots, inclosa jo i la resta d'educadores, hauríem de saltar i seguidament tocar de cul a terra de la manera més ràpida possible i fent silenci. D'aquesta manera, durant tota la sessió hi va haver un ambient de joc i riures, a part d'una atenció per part de l'alumnat, sense cap mena d'esforç, cada cop que s'havia d'explicar alguna cosa o s'havia de dinamitzar la següent activitat.

DANSA.

Es comença la sessió traient-nos les sabates i deixant-les de banda, un detall important per a sentir-nos una mica més lliures i observar que aquest petit detall no és comú sempre dins de les aules.

Primerament era necessari col·locar-nos en cercle i de peu. D'aquesta manera tots ens veuríem les cares, els cossos, i podríem començar amb la propiocepció del cos.

La propiocepció consta en prendre consciència del propi cos a través de fer uns auto massatges per tot el cos en diferents modalitats:

Plomes: consisteix en fer veure que les nostres mans són plomes. Ens acariciem tot el cos, per parts, seguint les instruccions de l'educadora, de cap a peus, suaument.

- *Esponja:* pressionem totes les parts del cos com si preméssim una esponja, també per tot el cos, de cap a peus.
- *Pedres:* Fem veure que les nostres mans pesen com pedres i pressionem, amb més força, diferents parts del cos.
- *Aire:* ens donem aire amb les mans i els braços.
- *Sacsegem:* movem tot el nostre cos, saltem, deixem anar braços, cames, mans... per tal de despertar el cos i seguir amb la següent activitat.

Amb la propiocepció el que s'aconsegueix és treballar el coneixement del propi cos.

Propiocepció. Sessió 1.

Seguidament es dóna pas als desplaçaments. Es tracta de moure's per l'espai en diferents direccions, amb diferents maneres de desplaçar-se. Amb els desplaçaments es poden introduir dinàmiques de coneixement cap als altres. El coneixement de l'espai, a banda del coneixement del cos, és el punt clau d'aquests desplaçaments. En la sessió de l'escola Balandrau es van realitzar les següents activitats pel que fa als desplaçaments:

- *Movem braços.* Movem els braços al ritme de la música, desplaçant-nos per tot l'espai.
- *Movem cames.* Alcem les cames al ritme de la música, desplaçant-nos per tot l'espai.
- *Puntetes.* Ens desplaçem per l'espai de puntetes.
- *Patinem.* Imaginem que ens posem uns patins als peus i comencem a patinar per tot l'espai.
- *Una part del cos mana.* Un infant escull una part del cos amb la que vol ballar. El moviment d'aquesta part del cos manarà respecte a la resta del cos. Un per un, anem escollint part del cos i ens desplaçem per l'espai seguint la part escollida. L'anatomia és treballada en aquest apartat de l'exercici. Es crea aquí també, un respecte cap al company.
- *Desplaçaments lliures + estàtues.* Ens movem per l'espai com vulguem fins que la música pari. Quan això passi haurem d'estar quietes com estàtues.

Desplaçaments. Sessió 2.

Per continuar la sessió a l'escola Balandrau, es va utilitzar una tela elàstica gegant. Primerament, es presenta el material i es pregunta *per a què creieu que podem utilitzar aquesta tela? Creieu que podem ballar amb ella? Com?* D'aquesta manera es provoca una sèrie de respostes per part dels infants, on es poden veure fàcilment les seves

curiositats i inquietuds. Algunes de les respostes van ser: *Puc amagar-me, podem lligar-nos, puc ser una súper heroïna...* La part de la sessió on s'utilitza la tela es divideix en una sèrie d'activitats diferents:

- *Experimentació.* S'engega la música i es deixa una estona perquè els infants experimentin ells mateixos amb la tela. És una bona manera de descobrir què és el que podem fer amb el material i també amb el nostre cos. L'ús de material per a la dansa creativa és una molt bona idea, ja que dóna molt de joc.
- *Estàtues.* Seguidament s'explica que quan la música pari tots/es hauran d'estar quiets en la posició escollida. Es poden fer variacions: sota la tela, deixant la tela a terra, agafant la tela, o bé de manera lliure.
- *Figures.* Es tracta de, mentre la música soni, realitzar una figura prèviament planejada entre tots/es. De manera que es treballa el volum i la geografia de manera vivencial i cooperativa.

Tela. Figures. Sessió 1.

MÚSICA.

Es comença asseguts/des a terra fent un cercle. D'aquesta manera tothom pot veure a tothom. L'objectiu d'aquest apartat musical és el de crear una petita peça, una cançó entre tots/es, cosa que motiva a l'alumnat. Abans de començar, en el cas de l'escola Balandrau, es va fer un recordatori als alumnes de segon, d'una excursió que van fer al centre cultural de Girona on van aprendre percussió corporal amb cançons africanes, i els infants, encantats, ho mostren a la resta de companys. D'aquesta manera, ells i elles mateixos/es hauran fet la introducció a les activitats següents:

- Un/a company/a s'inventa un ritme de percussió corporal. Pot ser amb mans, peus, cames, utilitzant el terra... i qualsevol combinació inventada per ells i elles mateixos/es. Es tracta que un per un, ens inventem un ritme de percussió i els altres, seguidament, l'intentem seguir. D'aquesta manera es crea un ambient de respecte per l'altre i d'aprenentatge del ritme: tempo i silenci.
- Per continuar es presentarà l'objectiu de l'activitat: fer una cançó entre tots i totes. La mestra (en aquest cas, jo mateixa), mostra un ritme el qual, seguidament, tots i totes seguiran, però, en aquest cas, amb instruments de l'aula de música. En el cas d'aquesta sessió: maraques i pals de fusta. Es divideixen en dos grups, segons l'instrument que els hi hagi tocat i es col·loquen de forma intercalada. Es formularà una pregunta per a començar l'activitat: *Sabeu quins són els nombres parells i senars?* D'aquesta manera, i depenent de les respostes dels infants introduïrem d'una manera o d'una altra l'activitat. En aquest cas, després de parlar-ne, es va organitzar el ritme segons el qual havien de tocar els nombres parells (maraques) i els senars (pals de fusta).
- *Creieu que serem capaços i capaces d'unir aquest ritme amb una guitarra?* La resposta dels infants, òbviament és *sí*. En aquest punt de la sessió tenen una gran motivació ja no només per aprendre, sinó per crear. És aquí on trec la guitarra i, després de tornar a dirigir per a tornar a fer el ritme de maraques i pals de fusta, parells i senars estaran tocant un ritme de percussió el qual acompanyarà a un ritme fet amb la guitarra. La cançó comença a agafar forma.
- *La lletra de la cançó.* És en aquest punt de l'activitat on la cançó agafa forma del tot. Una de les opcions és agafar una o dues frases d'una cançó ja existent, depenent de la llengua que vulguem treballar. En aquest cas, l'escollida va ser la llengua anglesa i es va fer de manera més complexa i plena d'aprenentatge. Els nombres parells escriurien dues frases en català i els senars igual. Després, entre tots i amb l'ajuda de la mestra, traduiríem les frases a l'anglès. Fet això, buscarem una melodia amb la qual la lletra de la cançó lligui amb el ritme creat. Un cop tot enllestit, podrem tocar i cantar a la vegada la cançó creada, a l'hora que hem treballat conceptes de matemàtiques i llengua.

Composició. Sessió 1.

PINTURA.

Aquesta és la part final de la sessió feta a l'escola Balandrau. S'obre un mural gegant i es deixa estès a terra. Es col·loquen tots i totes a una altra banda de l'espai, on hi trobarem les pintures de colors. Amb la meva ajuda, anirem separant, en un plat els colors càlids i en l'altre, els freds. Aquesta activitat es presenta també amb un objectiu clar: crear una obra d'art gegant entre tots, però no de qualsevol manera:

- Tacarem la mà dreta de colors càlids i l'esquerra de freds.
- S'assignarà una cançó, per exemple, lenta, als colors càlids i una cançó moguda als colors freds.
- Segons la cançó que soni en cada moment haurem de pintar amb càlids o freds.
- D'aquesta manera es treballarà coordinació, colors i es fomentarà la creativitat.

Seguidament, després d'haver creat de manera més lliure, s'ordenarà que quan la música soni, es dibuixarà una figura geomètrica. Quan aquesta pari, s'haurà de pensar una altra figura i continuar-la al costat.

Pintem el so. Sessió 3.

D'aquesta manera, donarem per finalitzada la sessió a l'escola Balandrau, amb una obra d'art feta per tots. Una obra d'art que a simple vista no té cap efecte ni intenció estètica, però que està plena d'aprenentatges.

El final d'una sessió que aconseguim oferir tres vies d'expressió diferents, tres arts que es treballen de manera transversal i que són utilitzades com a recurs didàctic per a l'aprenentatge de conceptes i continguts d'altres matèries que consten dins del currículum escolar de primària. Un taller que obre les portes a part de les arts escèniques per oferir una sèrie de beneficis, en aquest cas, per als infants d'educació primària.

Una hora i mitja plena d'innovació, sentiment de pertinença, cooperació, diversió, joc, creativitat i aprenentatge.

Final de la sessió 3.

4.8. Metodologia

La metodologia d'aquest projecte està influenciada per la metodologia utilitzada al centre Espai Mira, *ens movem diferent*. Un centre de dansa inclusiva de Girona on vaig realitzar durant cinc mesos les pràctiques del grau de Pedagogia. El centre ofereix servei de dansa i moviment i per tant, la metodologia està molt encarada a la part d'aquesta art. Tot i això, pel que fa al projecte, s'ha adaptat aquesta també a la música i la pintura, ja que les tres arts es treballen de manera transversal, totalment lligada.

El més important pel que fa a la metodologia és conèixer els infants amb els quals treballarem: les seves peculiaritats, com poden treballar, què necessiten, què podem potenciar... Tot això s'ha aconseguit durant la fase d'avaluació prèvia a la implementació, on cada divendres es feia una observació dels infants als diferents tallers d'art.

Treball inicial d'observació. Aquesta fase, com s'ha esmentat anteriorment, és molt important. Com reacciona l'infant, com interactua amb els companys i les educadores... Tot això donarà pistes sobre com es pot començar a treballar a nivell de grup.

Treballem amb el propi cos. En aquest projecte, es treballa majoritàriament amb el cos. És molt important tenir-ne molta cura. El fet de treballar amb el cos pel que fa a les sessions és molt important. Els professionals ajudem, ensenyem, i mostrem també amb el cos. El cos és una via d'expressió. És per això que el taller inicia amb una propiocepció que es pot fer individual, en parelles i si es creu convenient, asseguts. Aquesta consisteix en prendre consciència del propi cos a través de fer uns massatges per tot el cos en diferents modalitats. En el punt anterior ha sigut explicat concretament.

Treballem amb l'espai. És important treballar l'espai que es fa servir. Això ajuda als infants a tenir consciència de les possibilitats de moviment. Al començar la sessió, es fa també una descoberta de l'espai, per tal de conèixer l'entorn. Això es treballa de diferents maneres:

- *Desplaçaments.* Es tracta de moure's per l'espai en diferents direccions, amb diferents maneres de desplaçar-se. Amb aquest punt s'introdueixen dinàmiques de coneixement cap als altres, com també contacte físic per començar a perdre la vergonya. Els desplaçaments poden ser lliures i s'intenta que no sigui una cosa mecànica on ningú segueixi a ningú.

- *Figures.* El projecte té en compte també aquest apartat. Es treballen diferents figures dins de l'espai. Aquestes ajuden a fer un treball simbòlic, cosa important per a la dansa, per crear una interpretació. En aquest cas, ha servit també per la pintura. La improvisació aquí té un paper important.
- *Grup.* El projecte aposta pel treball de grup, on s'ajuda a la cohesió d'aquest i a tenir consciència de l'ús de l'espai, ja que hauran de controlar els seus moviments i els dels seus companys. Al treballar en grup i tenir companys de referència els ajuda a guanyar capacitat visual i del seu entorn per després fer un ús correcte de l'espai que necessiten.

Treballem amb material. El material ajuda a iniciar moviments. Aquest punt dóna peu a deixar anar la creativitat de l'infant. Es treballa també el fet de compartir aquest material amb el company.

Treballem amb la música. En aquest taller és un element imprescindible. Aquesta hi serà present durant tota la sessió, englobant a dins seu, la dansa i la pintura. L'ús de la música és imprescindible per a realitzar segons quines activitats:

- Moure's mentre la música sona i quan aquesta para, parar el moviment.
- Picar de mans o peus a la velocitat de la música.
- Utilització d'instruments per acompanyar el moviment i la música.
- Moviments amb diferents velocitats per conèixer la velocitat de la música.

Improvisació. Aquest és un punt clau de la metodologia utilitzada. Sempre hi ha part d'improvisació en cadascuna de les parts de la sessió. Improvisar dóna peu a deixar lliure a la creativitat, al moviment lliure, sigui amb material o sense, en grup o individualment.

Joc. Plantejar tota la sessió com un joc és la clau per a despertar la motivació i curiositat de l'alumnat.

Treballem amb les persones. Tota la metodologia explicada de manera general s'aplica, però, de manera concreta en cada cas. Cada infant té les seves peculiaritats i la metodologia serà adaptada a les seves necessitats.

Cada alumne és especial i diferent i per això cadascun és un repte amb el qual treballar al màxim. La prioritat de *ballem els colors, pintem el so*, és treballar amb les persones i a través de les persones, per tal d'aprendre, créixer i fer aprenentatges transversals que a través de les arts es poden proporcionar. És un treball conjunt entre l'alumne i el professional. Aquest treball arriba al màxim potencial quan es crea el vincle. És llavors quan s'obtenen resultats satisfactoris al final de la sessió.

La manera d'impartir les sessions del projecte realitzat depèn dels objectius d'aprenentatge de la mateixa i de les diferents capacitats i necessitats dels alumnes. L'ensenyament de les arts no és una ciència exacta. Basant-me també en la meua experiència a l'Espai Mira, puc parlar doncs dels anomenats *mètodes didàctics de Mosston* (1994), els quals tenen per objectiu la millora de l'autoestima, i el nivell físic i emocional de l'alumne, potenciant d'aquesta manera, la creativitat de l'infant.

Aquest mètode fa servir de manera alterna i adaptable: la instrucció (estil autoritari), la pràctica guiada/dirigida (estil pràctic), l'observació del company / *feedback* (estil recíproc), l'autoavaluació, el treball inclusiu a diferents nivells, el treball orientat al descobriment i també la pràctica individual.

4.9. Recursos: persones, material i instal·lacions

Persones. Com s'ha pogut veure en el cronograma del projecte, hi ha hagut persones involucrades i participants també en el projecte, tot i que la creació i la implementació ha recaigut en mi, com a creadora i voluntària de dur a terme aquest projecte.

Per començar, i les persones més importants en aquest projecte: els infants. Els alumnes de primer i segon de cicle inicial de primària són la clau per dur a terme aquests tallers plens d'aprenentatge. Tot i que, com s'ha esmentat anteriorment durant aquest treball, el projecte *ballem els colors, pintem el so*, pot ser perfectament adaptable a diferents edats.

Primerament, trobem la Mabel Salguero, tutora del Treball de Final de grau i també del Pràcticum a l'Espai Mira, cosa que ha sigut un avantatge a l'hora d'enllaçar la metodologia apresada a les pràctiques al nou projecte creat.

Seguidament, trobem a les mestres de cicle inicial de l'Escola Balandrau. Aquestes són tres. Totes elles han estat actives durant la fase d'implementació del projecte i també en la d'avaluació final. Les mestres han sigut clau per a conèixer en profunditat a tots els

alumnes, gràcies a poder veure durant tot el curs com impartien els tallers i com ells reaccionaven.

Per últim, el director. Aquest ha sigut el responsable de deixar-me entrar com a voluntària a l'escola i a més a més, posar el meu granet de sorra. Ha sigut una peça clau pel que fa a material i instal·lacions del centre. A banda d'això, també ha participat en l'avaluació final del projecte.

Sessió 1.

Material. Pel que fa a material, la sessió ha requerit de: mural de paper gran, pintura de diferents colors, maraques, pals de fusta, guitarra, tela gran i elàstica, USB amb música, altaveus i ordinador.

El material es totalment modelable, és a dir, segons com la sessió vagi evolucionant, i segons el perfil d'alumnat que tinguem, podem fer servir uns materials o uns altres. La qüestió és tenir sempre capacitat d'adaptació a l'alumnat i saber treure'n el suc més gran possible. Però pel que fa a les sessions realitzades a la Balandrau, amb el material esmentat n'és prou.

Foto realitzada abans de la sessió 1. Material aula de música.

Material del centre: pintura.

Instal·lacions. L'escola Balandrau és un centre que no disposa de gran instal·lacions i, malgrat això, tenen una molt bona organització i distribució de l'espai i saben com treure'n profit. Per a realitzar el projecte *ballem els colors, pintem el so*, cal una aula prou gran per a poder realitzar moviments, ja que estem parlant també de dansa. Pel que fa a la Balandrau, es va disposar de dues aules diferents. Els dos primers grups van realitzar el taller a l'aula de música, prou gran per a realitzar la sessió i a més a més, amb material que podia fer noves aportacions a la sessió, com poden ser, instruments musicals. L'últim grup, per temes horaris, van haver de realitzar la sessió a l'aula de psicomotricitat, on també vaig trobar materials per improvisar durant el taller i a més, disposava d'un mirall gran.

Aquest projecte, igual que amb els destinataris, també és adaptable a diferents espais sempre que siguin espaiosos. Pot ser també a l'aire lliure.

Aula de música utilitzada a les dues primeres sessions.

Aula de psicomotricitat utilitzada a l'última sessió.

4.10. Avaluació de resultats i procés

Abans de començar a explicar les tres fases d'avaluació d'aquest projecte, és necessari dir que l'avaluació ha sigut generalment qualitativa i que ha requerit de: Flexibilitat, circularitat, i reflexibilitat.

L'avaluació del projecte *ballem els colors, pintem el so*, es classifica en tres avaluacions: inicial, contínua i final. D'aquesta manera es podrà saber en quin punt estava el grup abans de dur a terme les sessions, durant, i després, i es podrà veure també si el projecte ha suposat canvis, siguin positius o negatius.

El fet de realitzar l'avaluació d'aquesta manera, permet que hi hagi un seguiment més proper del projecte, fent que aquest cobri més sentit.

- *Avaluació Inicial.* Observacions directes i fitxa de seguiment pedagògic.
Es va realitzar una anàlisi de la situació en el context, en aquest cas, en l'Escola Balandrau. Més concretament, en els tallers d'art que es realitzaven cada divendres a la tarda a cicle inicial d'Educació Primària.
Havent estat de voluntària des de l'inici de curs cada setmana als tallers d'art, ha sigut fàcil, a part d'estar activa com a educadora en les activitats preestablertes, poder fer d'observadora no només del que feien, sinó de com ho feien i com els alumnes reaccionaven a cada estímul donat per la mestra. Era molt necessari conèixer no només com funcionava el grup, sinó cada alumne en concret. A més

a més, d'aquesta manera, a banda d'observar els beneficis i els aspectes bons dels tallers d'art realitzats per l'escola, també he pogut copsar les mancances per tal de començar amb el pla de creació i d'actuació.

Tot això ho he pogut fer mitjançant la següent fitxa de seguiment pedagògic, que es troba completada als annexos d'aquest treball:

GRUP:
RESPONSABLES:
DATA:
Nivell de cohesió del grup:
Nivell de participació/implicació de l'alumnat:
Casos destacats o conflictes:
Relació tutor/a -alumne/a:
En relació a l'espai: sempre ocupen el mateix lloc, utilitzen diferents racons de l'aula...
En relació a l'aprenentatge: es creen nous aprenentatges a l'aula, hi ha un estancament...

Pel que fa també a l'avaluació inicial, va ser una reunió amb les tres mestres dels grups i el director per explicar les conclusions de la meva observació. Per tant estem parlant d'una avaluació inicial per prendre una decisió de millora de disseny. Una proposta innovadora sobre els tallers d'art de l'escola Balandrau.

L'observació que es va fer, va ser el detonant d'aquest projecte. Els tallers d'art de l'escola Balandrau proporcionaven molts beneficis als alumnes, ja que fomentaven la curiositat i la creativitat d'aquests. A més, al barrejar primer i segon de primària s'aconsegueixen resultats millors pel que fa a equip i treball cooperatiu. La mancança que vaig trobar era que es treballaven part de les arts plàstiques i les arts escèniques no. La intenció a partir d'aquí doncs, era introduir també la dansa a l'escola. Després de pensar en beneficis i enriquiment dels infants, va sorgir finalment *ballem els colors, pintem el so*, un projecte que uneix arts i aprenentatge.

- *Avaluació contínua*. Dinàmiques grupals, observacions directes.

Durant les sessions realitzades del projecte *ballem els colors, pintem el so*, s'ha realitzat una avaluació contínua basada en les observacions fetes durant les activitats.

Hi ha hagut, durant cada sessió un procés d'avaluació on, a banda d'observar resultats dels infants, al final de cada sessió fèiem una autoavaluació com a grup: què hem après, què ens ha agradat més, què canviaríem... És en aquesta part de l'avaluació on més he après, ja que permet millorar la següent sessió. A banda d'això, es va repartir als alumnes dos pictogrames que mostraven dues cares, una contenta i una altra trista. Amb la contenta es pot expressar que ens ho hem passat bé, que hem après, que hem participat molt... I amb la trista que no ens hem sentit còmodes, que ens hem avorrit, que no hem après...

Posteriorment a explicar què podia significar cada pictograma, cada alumne ficava a una caixa el pictograma amb el qual es sentia identificat. D'aquesta manera podíem veure, de manera fàcil i adaptada, el grau de satisfacció dels destinataris directes.

“Ens ho hem passat bé, hem après, hem participat...”

“No ens hem sentit còmodes, ens hem avorrit, no hem après...”

Ha sigut aquí on m’he trobat en una constant adaptació a la situació, una circularitat depenent dels aspectes observats, i una reflexió constant.

- *Avaluació final.* Entrevista oberta, fitxa de seguiment pedagògic.

Un cop realitzades les sessions, l’avaluació final s’ha dividit en tres parts. La primera, la que realitzada de manera individual. Partint dels objectius proposats s’ha fet una reflexió amb tot allò realitzat i observat i s’ha anat veient si realment els objectius s’havien complert. A més a més, s’ha tornat a omplir la fitxa de seguiment pedagògic que es va omplir durant l’avaluació inicial. Aquest cop els comentaris van ser de les observacions fetes durant les sessions realitzades.

La segona, ha sigut una reunió amb les tres tutores dels grups i el director del centre, per explicar l’experiència durant les sessions i els aspectes observats durant aquestes. Aquí també s’ha seguit una mica en la línia dels objectius marcats a priori i la fitxa de seguiment pedagògic feta.

La tercera es tracta d’una tutoria feta amb la tutora del treball de final de grau per comentar i fer una avaluació de les sessions fetes i del treball en general.

La valoració final, la qual s’explicarà de manera extensa a les conclusions d’aquest treball, ha sigut que el projecte realment ha agradat molt no només als infants sinó als professionals de l’escola. Malgrat això, el fet de no disposar de temps i fer només una sessió per grup, has sigut l’únic inconvenient. Aquest projecte seria ideal dur-lo a terme durant un curs escolar sencer, per tal de fer un seguiment i seguir un fil com a camí a l’aprenentatge complet i amb sentit.

5. CONCLUSIONS

Després d'haver realitzat el projecte *ballem els colors, pintem el so*, es poden extreure conclusions diverses del disseny, procés i resultats.

El projecte ha tingut la voluntat d'innovar, oferint un nou taller a l'Escola Balandrau, donant noves eines als professionals d'aquesta. Un espai on la dansa, la música i la pintura s'han treballat de manera transversal dins de l'aula, fomentant-les com a recurs didàctic, ja que han construït un aprenentatge de disciplines i valors diversos.

A més, i no menys important, s'ha complert un dels objectius més potents del projecte, que és el d'introduir la dansa com a una eina per a l'aprenentatge a l'escola, donant així importància al paper de les arts escèniques dins del currículum escolar d'educació primària.

Amb l'avaluació que he pogut realitzar a través de la fitxa de seguiment pedagògic, he pogut fer diverses observacions que donen peu a concloure els resultats d'aquest petit experiment. Pel que fa al *nivell de cohesió del grup*, he notat durant les sessions un molt bon treball en equip, on cadascun dels membres se sentia participant d'allò que s'estava fent, però sempre de la mà de la resta d'alumnes, i a més, algun cas que en general, sempre quedava a banda de la resta, durant la sessió de *ballem els colors, pintem el so*, s'ha vist totalment vinculat al grup. Tots els infants han estat en l'activitat d'igual manera però rebent l'acció educativa adaptada a les seves necessitats en tot moment, tenint en compte que tots són diferents entre si.

A l'hora de parlar de *participació / implicació de l'alumnat*, he pogut observar un molt bon resultat. Tots s'han mostrat molt actius durant tota la sessió, alhora que han estat pendents i atents, ja que aquesta es presentava com a un joc, de tal manera que mantenia l'atenció i motivació de l'alumnat. Hi ha hagut un cas diagnosticat de TEA (Trastorn de l'Espectre Autista), que en la majoria de classes es mostra angoixat i poc participatiu i, en canvi, durant la sessió de *ballem els colors, pintem el so*, s'ha mostrat totalment actiu. Cal dir, però, que des del moment en què he pogut detectar algun malestar possible, l'he fet "ajudant" de l'organització de la sessió –a banda de participant- per tal de mantenir-lo actiu i amb un sentiment de responsabilitat elevat.

Pel que fa a *espai* cal dir que ha sigut una sessió innovadora i diferent de la resta de tallers d'art de l'Escola Balandrau, ja que en aquest els infants s'han pogut moure de manera lliure per l'aula sense taules ni cadires pel mig. El simple fet de treure les sabates abans de començar la sessió ha creat un clima diferent.

El vincle que s'ha creat amb l'alumnat i el professorat ha sigut molt alt, i això és degut, en part, gràcies a la tipologia de sessió que he dut a terme amb el projecte, ja que donava peu a interaccionar, riure, participar...

Pel que fa a *aprenentatge*, s'han complert la majoria dels objectius específics. S'han generat vies d'expressió diferents mitjançant la dansa, la música i la pintura, fomentant la creativitat, curiositat, motivació i respecte per l'altre de l'alumnat. A més, durant les sessions realitzades s'han pogut treballar petits aprenentatges de matemàtiques, llengua anglesa, colors, percussió, ritme, guitarra...

La dansa a l'escola ha fet que els infants treballassin el moviment del cos, proporcionant gràcies a les activitats, un millor autoconeixement del propi cos, així com l'anatomia d'aquest.

En definitiva, s'han donat eines envers les arts escèniques a l'equip docent de l'Escola Balandrau, com així ho han afirmat durant les avaluacions, de manera que s'ha creat un interès vers el treball creatiu a través de les arts per a l'alumnat de l'Escola Balandrau.

Durant la realització del projecte *ballem els colors, pintem el so*, s'ha donat també alguna limitació important. El fet de només poder fer una sessió per grup ha fet que el projecte es quedés més curt del que podria ser. Diguem-ne que el projecte dut a terme en aquest treball ha sigut una petita mostra del que podria ser si aquest tingués una continuïtat com a assignatura –educació artística– a l'escola, durant tot un curs escolar. Els aprenentatges fets durant la sessió són una mostra que afirma que l'art pot ser un bon mètode didàctic, però allò ideal seria que durant tot un curs escolar es poguessin fer aprenentatges relacionats entre una sessió i una altra, fins a crear tota una multitud d'aprenentatges adequats i adaptats al que els alumnes demanen i necessiten.

Per concloure, m'agradaria esmentar dues reflexions importants que han sorgit durant la realització d'aquest treball. La primera és el fet de considerar de gran importància fer el mateix projecte adreçat a adolescents, ja que és en aquestes edats on es perd, per culpa de l'escola, la creativitat que es tenia a la infància. La segona és una crítica a l'educació

artística com s'ha entès fins ara en l'àmbit escolar. El projecte *ballem els colors, pintem el so*, en part, és una crítica a l'educació artística infantilitzada i buida d'aprenentatge, ja que, generalment, es parla d'un resultat estètic i no pedagògic. L'educació artística a les escoles pot ser molt més que fer art, pot ser fer de l'art aprenentatge, i fer de l'aprenentatge art.

6. APORTACIÓ AL BAGATGE DE CONEIXEMENT DE LA PEDAGOGIA

Durant el grau de Pedagogia a la Universitat de Girona, han sigut molts i diversos els aprenentatges fets vers aquesta branca, on es poden veure plasmats molts d'ells en aquest treball.

L'aportació que aquest treball de final de grau aporta al bagatge de coneixement de la pedagogia és una manera innovadora i artística de crear aprenentatge. Un recurs didàctic diferent mitjançant la dansa, la música i la pintura, concretament a primer cicle d'educació primària. El projecte fa molt d'èmfasi també en obrir un espai a la dansa en el currículum escolar i aquesta és una de les principals aportacions.

Com he esmentat anteriorment, el projecte està ple d'aprenentatges realitzats durant els estudis de pedagogia. Per començar, un exemple n'és l'assignatura de *Pedagogia*, la qual m'ha proporcionat molta bibliografia de diferents autors per a poder realitzar la part teòrica d'aquest treball, la qual cosa és la base per a aconseguir crear un nou projecte.

Seguidament m'agradaria esmentar l'assignatura de *Disseny, desenvolupament i innovació del currículum*. Aquesta assignatura ha sigut també una de les claus per l'elaboració d'aquest treball, ja que vaig poder fer aprenentatges sobre les mancances del currículum educatiu, que m'ha portat a voler aportar el meu granet de sorra.

Per altra banda, cal destacar les assignatures de *bases neurològiques i processos psicològics i desenvolupament humà*, ja que m'han permès tenir una base de com funciona la ment i quines conductes es poden donar en diverses situacions. Pel que fa a la segona, també m'ha permès crear un aprenentatge vers el desenvolupament cognitiu de l'infant, cosa que he pogut aprofitar a l'hora de dur a terme l'elaboració de les sessions i l'aplicació a l'escola Balandrau.

L'assignatura d'*atenció a la diversitat a l'ESO* també m'ha donat eines per saber com actuar a l'hora de trobar-me davant d'una aula, on tot i ser d'educació primària, trobem un alumnat divers que ha de ser educat també de maneres diverses. Un exemple n'és l'organització de grups que he tingut a l'hora de realitzar les sessions i la manera de dur a terme les sessions, la qual donava peu a què tothom s'hi sentís participant.

Una assignatura optativa important pel que fa a l'elaboració d'aquest treball ha sigut també la de *projectes artístics*. Aquesta assignatura m'ha donat un ventall d'idees i possibilitats de fer servir l'art com a camí a un aprenentatge i m'ha engegat les ganes d'investigar i jugar amb l'art per fer-ne d'aquest, resultats magnífics.

Sens dubte, l'assignatura d'*avaluació de centres, programes i professionals*, m'ha aportat un seguit d'eines per a poder avaluar el meu propi projecte i treball de final de grau. Aquesta assignatura ens va proporcionar un coneixement no només de diferents maneres d'avaluar, sinó també de la importància de fer-ho.

Per últim, i no menys important, m'agradaria destacar el *Pràcticum* d'aquests estudis, on vaig tenir la possibilitat de treballar a l'escola de dansa inclusiva *Espai Mira, ens movem diferent*. Aquesta sens dubte va ser l'experiència que més aprenentatge em va proporcionar i que més motivació m'ha donat per a realitzar un projecte de caire artístic. Gràcies al pràcticum vaig poder adonar-me del gran benefici que la dansa comporta a tothom, i amb això van sorgir les meves ganes de fer un petit projecte on la dansa tingués cabuda dins del currículum escolar com una assignatura més, almenys per unes setmanes.

Sessió 3. Auto avaluació.

7. REFERÈNCIES

- Acaso, M., & Mejías, C. (2017). *Art Thinking. Como el arte puede transformar la educación.*
- Alsina, P. (2013). La música en les competències bàsiques. *Ponència presentada a: VIII Jornades de música. Les competències bàsiques en l'educació musical. Barcelona, Universitat de Barcelona (Institut de Ciències de l'Educació), 6 i 7 de setembre de 2012. p. 33-43.*
- Cándano, S. (2013). La pintura beneficiosa para el desarrollo de los niños.
- Capdevila, M. B., Izquierdo, J. C. F., Parreño, A. F., Ramos, J. M. G., Gómez, F. M. M., & Cortés, B. S. (2001). *La educación visual y plástica hoy: Educar la mirada, la mano y el pensamiento* (Vol. 157). Graó.
- Codina i Vila, S. (2014). Els beneficis de l'art en els infants: l'Artteràpia.
- Cursach, J. F. (2015). Art, nens, creativitat. Les exposicions d'art infantil: un llibre de colors. *Rella, La*, (28), 145-161.
- Departament d'Ensenyament Generalitat de Catalunya. (2009). *Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació.* Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- Departament d'Ensenyament Generalitat de Catalunya. (2015). *Decret 119/2015 d'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària. Núm 6900.* Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- Escola Balandrau. (s/d). Girona. <http://escolabalandrau.cat/125-2/> [consultat per últim cop el 16/2/2019].
- Espinosa, F. J. C. (2004). El desenvolupament de la subjectivitat des de la creativitat i art-teràpia. *Educació social. Revista d'intervenció socioeducativa*, (28), 41-53.
- Fernández, J. (2015). Art, nens, creativitat. Les exposicions d'art infantil: un llibre de colors. *La Rella*, 28, 145 - 162. Recuperat de: <http://www.raco.cat/index.php/Rella/article/view/304718/403974>
- Figueras, J. (2016). La dansa a l'escola. *El mestratge de Joan Serra.*
- Fux, M. (1979). *Danza, experiencia de vida.* Buenos Aires: Paidós
- Garcés, M. (2013). *El compromís.* Centre de Cultura Contemporània de Barcelona.
- Gardner, H. (1998). *Inteligencias múltiples.* Barcelona: Paidós.

- Giroux, H. (1990). *Los profesores como intelectuales* (pp. 171-178). Barcelona: Paidós.
- Hargreaves, D. J. (1991). *Infancia y educación artística* (Vol. 20). Ediciones Morata.
- Herrera, S. (2000): Ver la música, escuchar el movimiento. En LEEME (Revista Electrónica Europea de Música en la Educación),5 , 1-4.
- Laban, R. (1978). *Danza educativa moderna*. Buenos Aires: Paidós.
- Lancaster, J. (1991). *Las artes en la educación primaria* (Vol. 21). Ediciones Morata.
- Little, A. (2001). Multigrade teaching: towards an international research and policy agenda. *International Journal of Educational Development*, 21, 481-497.
- Mc Carthy, M. (1996). Dance in the music curriculum. *Music Educators Journal*, 82 (6), 17-21.
- Molinas, C., & Perea, P. G. (2016). *Poner fin al desempleo:¿ Queremos?¿ Podremos?*. Ediciones Deusto.
- Mosston, M. Y Ashworth, S. (1994) Aspectos didácticos de la educación física. Nueva York: Macmillan Publishing Company
- Nicolás, G. V., Ortín, N. U., López, M. G., & Viguera, J. C. (2010). La danza en el ámbito de educativo. *Retos: nuevas tendencias en educación física, deporte y recreación*, (17), 42-45.
- Paulson, P. (1993). New work in dance education. *ArtsEducationPolicyReview*, 95 (1), 31-35.
- Prada, R. P. (2012). *Artes plásticas y danza: propuesta para una didáctica interdisciplinar* (Doctoral dissertation, Universidad Complutense de Madrid).
- R.R.Rakel. (s/d). Arymux. Bilbao. <http://www.arymux.com/espanol>[consultat per últim cop el 9/2/2019].
- Robinson, J. (1992). *El niño y la danza*. Barcelona: Mirador.
- Robinson, K. (2006). *Do schools kill creativity*
- Ruiz, A. A. (2011). *El color de los sonidos*. Editorial Visión Libros.
- Ruso, H. M^a. (1997). *La danza en la escuela*. Barcelona: Inde
- Sala Damunt, M. (2013). Els beneficis de la música a l'aula inclusiva: les emocions a l'aula infantil.

- Santos, L. (2011). Aulas multigrado y circulación de los saberes: especificidades didácticas de la escuela rural. Profesorado. Revista de curriculum y formación del profesorado, 15(2), 71-91.
- Servei d'Ordenació Curricular d'Educació Infantil i Primària. (2017). *Currículum educació primària*. Barcelona: Servei de Comunicació i Publicacions.
- Siegel, J. y Shaughnessy, M. (1994). Educating for understanding: A conversation with Howard Gardner. Phi Delta Kappan, 75(7), 564-578.
- Suesa, S., & Sánchez, S. (2010). La música i la dansa per millorar les competències bàsiques. *Comunicació Educativa: revista d'ensenyament de les comarques meridionals de Catalunya*, (23), 45-50.
- Tomàs, R. B., & Jiménez, A. B. (2014). La enseñanza en las aulas multigrado: una aproximación a las actividades escolares y los recursos didácticos desde la perspectiva del profesorado. *Revista Iberoamericana de evaluación educativa*, 7(3), 29-43.

8. ANNEXOS

FITXES DE SEGUIMENT PEDAGÒGIC.

GRUP 1.

- OBSERVACIÓ INICIAL. TALLERS D'ART:

GRUP: 1

RESPONSABLES: Tutora grup 1

DATA: 12/01/19 i 19/01/19

Nivell de cohesió del grup:

Durant el taller de fer i desfer no veig cohesió de grup. Sí que hi ha petits treballs cooperatius on s'ajuden els uns als altres però no de manera grup classe.

Nivell de participació/implicació de l'alumnat:

Es mostren implicats i concentrats en la seva feina. La participació és activa durant la major part de la sessió però arriba un punt en que desconnecten.

Casos destacats o conflictes:

Hi ha queixes de que algun company té material que un altre volia.

Relació tutor/a -alumne/a:

Hi ha interacció ja que la tutora prepara constantment el material i/o ajuda als infants amb els fils, les agulles... Mentre això passa es crea conversa, preguntes...

En relació a l'espai: sempre ocupen el mateix lloc, utilitzen diferents racons de l'aula...

Sempre ocupen el mateix lloc. Normalment estan asseguts al mateix lloc i amb el company que ells volen. Tot i així, la distribució de l'aula és en forma de U i poden seure on els vingui de gust.

En relació a l'aprenentatge: es creen nous aprenentatges a l'aula, hi ha un estancament...

Es deixa lloc a la creativitat per experimentar amb materials diversos i crear collarets, bosses, atrapa somnis...

- **OBSERVACIÓ** *Ballem ells colors, pintem el so.*

GRUP: 1

RESPONSABLES: Claudia Allmang i tutora grup 1

DATA: 8/03/19 i 5/03/19

Nivell de cohesió del grup:

Bon treball en equip. Tots els membres es sentien participants d'allò que s'estava fent. A més, algun cas que en general, sempre quedava a banda de la resta, durant la sessió de *ballem ells colors, pintem el so*, s'ha vist totalment vinculat al grup.

Nivell de participació/implicació de l'alumnat:

Participació activa durant tota la sessió. Hi ha hagut una implicació de tots els alumnes a l'hora de fer aportacions, idees, preguntes... Han estat actius i motivats i molt concentrats també.

Casos destacats o conflictes:

Cap.

Relació tutor/a -alumne/a:

S'ha creat un vincle molt gran entre els infants i jo, i també entre ells ja que les activitats donaven peu a crear relacions i respectar als altres.

En relació a l'espai: sempre ocupen el mateix lloc, utilitzen diferents racons de l'aula...

S'ha ocupat tot l'espai de l'aula, ja que no hi havien obstacles que poguessin molestar: taules, cadires... A més han fet la sessió descalços. Aula de música.

En relació a l'aprenentatge: es creen nous aprenentatges a l'aula, hi ha un estancament...

S'han assolit els objectius d'aprenentatge prèviament acordats.

GRUP 2

- OBSERVACIÓ INICIAL. TALLERS D'ART.

GRUP: 2

RESPONSABLES: Tutora grup 2

DATA: 26/01/19 i 02/02/19

Nivell de cohesió del grup:

Durant el taller de pintura observo que estan bastant cohesionats, ja que la mestra crea debat entorn l'autor que treballaran aquell dia i la tècnica que aquest utilitza. Posteriorment, treballen sols però col·locats en taules de quatre persones: dos de primer curs i dos de segon, per tal d'ajudar-se i crear un ambient cooperatiu.

Nivell de participació/implicació de l'alumnat:

Es mostren implicats i concentrats en la seva feina. La participació és activa durant la major part de la sessió.

Casos destacats o conflictes:

No hi ha conflictes.

Relació tutor/a -alumne/a:

Hi ha interacció constant amb la tutora ja que aquesta està disponible per aquell/a qui necessiti ajuda. Fa un rol de guia.

En relació a l'espai: sempre ocupen el mateix lloc, utilitzen diferents racons de l'aula...

Sempre ocupen el mateix lloc. Normalment estan asseguts al mateix lloc i amb el company que ells volen. Tot i així, la distribució sempre és: dos de primer i dos de segon.

En relació a l'aprenentatge: es creen nous aprenentatges a l'aula, hi ha un estancament...

Tot i tenir el límit de la tècnica del pintor o pintora que toca aquell dia, es deixa marge a la creativitat. La mestra mostra moltes artistes dona, per tal de fomentar la igualtat, ja que, generalment s'ensenyen pintors homes a les escoles. (Dalí, Picasso, Mondrain...)

- **OBSERVACIÓ** *ballem els colors, pintem el so.*

GRUP: 2

RESPONSABLES: Claudia Allmang i tutora grup 2

DATA: 15/03/19 i 12/04/19

Nivell de cohesió del grup:

Bon treball en equip. Tots els membres es sentien participants d'allò que s'estava fent. A més, algun cas que en general, sempre quedava a banda de la resta, durant la sessió de *ballem els colors, pintem el so*, s'ha vist totalment vinculat al grup.

Nivell de participació/implicació de l'alumnat:

Participació activa durant tota la sessió. Hi ha hagut una implicació de tots els alumnes a l'hora de fer aportacions, idees, preguntes... Han estat actius i motivats i molt concentrats també. Alumne TEA s'ha mostrat molt vinculat al grup. Normalment està angoixat i no participatiu.

Casos destacats o conflictes:

Alumne TEA s'ha mostrat inquiet i molest al principi, però després ha mostrat estar motivat, ja que va tenir el rol d'ajudant, a part de participar de les activitats com la resta de companys.

Relació tutor/a -alumne/a:

S'ha creat un vincle molt gran entre els infants i jo, i també entre ells ja que les activitats donaven peu a crear relacions i respectar als altres.

En relació a l'espai: sempre ocupen el mateix lloc, utilitzen diferents racons de l'aula...

S'ha ocupat tot l'espai de l'aula, ja que no hi havien obstacles que poguessin molestar: taules, cadires... A més han fet la sessió descalços. Aula de música.

En relació a l'aprenentatge: es creen nous aprenentatges a l'aula, hi ha un estancament...

S'han assolit la majoria dels objectius d'aprenentatge prèviament acordats. Per falta de temps no hem pogut fer la part de geometria amb la tela, però sí amb la pintura.

GRUP 3

- OBSERVACIÓ INICIAL. TALLERS D'ART.

GRUP: 3

RESPONSABLES: Tutora grup 3

DATA: 09/02/19 i 16/02/19

Nivell de cohesió del grup:

Durant el taller de volum observo que estan bastant cohesionats, ja que la mestra crea debat entorn imatges de diferents estructures de volum que es treballaran aquell dia i la tècnica que aquest utilitza. Posteriorment, treballen sols però col·locats en taules de quatre persones: dos de primer curs i dos de segon, per tal d'ajudar-se i crear un ambient cooperatiu. Bastant similar al taller de pintura.

Nivell de participació/implicació de l'alumnat:

Es mostren implicats i concentrats en la seva feina. La participació és activa durant la major part de la sessió. Es mostren motivats en general.

Casos destacats o conflictes:

Hi han queixes de que un ha copiat a un altre.

Relació tutor/a -alumne/a:

Hi ha interacció constant amb la tutora ja que aquesta està disponible per aquell/a qui necessiti ajuda. Fa un rol de guia. Igual que el taller de pintura.

En relació a l'espai: sempre ocupen el mateix lloc, utilitzen diferents racons de l'aula...

Sempre ocupen el mateix lloc. Normalment estan asseguts al mateix lloc i amb el company que ells volen. Tot i així, la distribució sempre és: dos de primer i dos de segon.

En relació a l'aprenentatge: es creen nous aprenentatges a l'aula, hi ha un estancament...

Es deixa total llibertat per ser creatius i crear estructures però sempre amb algun referent.

- **OBSERVACIÓ FINAL** *ballem els colors, pintem el so.*

GRUP: 3

RESPONSABLES: Claudia Allmang i tutora grup 3

DATA: 22/03/19 i 19/04/19

Nivell de cohesió del grup:

Bon treball en equip. Tots els membres es sentien participants d'allò que s'estava fent. A més, algun cas que en general, sempre quedava a banda de la resta, durant la sessió de *ballem els colors, pintem el so*, s'ha vist totalment vinculat al grup.

Nivell de participació/implicació de l'alumnat:

Participació activa durant tota la sessió. Hi ha hagut una implicació de tots els alumnes a l'hora de fer aportacions, idees, preguntes... Han estat actius i motivats i molt concentrats també. Comuniquen constantment que s'ho passen bé.

Casos destacats o conflictes:

Cap.

Relació tutor/a -alumne/a:

S'ha creat un vincle molt gran entre els infants i jo, i també entre ells ja que les activitats donaven peu a crear relacions i respectar als altres.

En relació a l'espai: sempre ocupen el mateix lloc, utilitzen diferents racons de l'aula...

S'ha ocupat tot l'espai de l'aula, ja que no hi havien obstacles que poguessin molestar: taules, cadires... A més han fet la sessió descalços. Aquest cop s'ha dut a terme a l'aula de psicomotricitat, cosa que ha anat bé perquè hi havia mirall però hem hagut d'anar a buscar els instruments a l'aula de música.

En relació a l'aprenentatge: es creen nous aprenentatges a l'aula, hi ha un estancament...

S'han assolit la majoria dels objectius d'aprenentatge prèviament acordats.